101

امامل‌ر نیگه کیره‌ك؟

یازوچیسی بر امام.

باصلدی سمبر گوبرنسکی کامیتیت مطبعه‌سنده.
Тико-литографія Симбирскаго Губериского Кометета
1917 г.

رجاء

بو کتابنی مطالعه ایدوچی ذوات کراملره عرض حالمز بودر:

بو کتابنی یازودن مقصود، آلدقمز حریتنی سؤ استعمال قیلوچیلردن تاشی بولغان امام‌لر ایله قوم آراسنه‌غی اختلاف‌نی بتروب آرالرینی اصلاح قیلوب برله‌شدرودر. اوتکان رمضان شریف قبیلنده کوب ایل‌لرده امام‌لر ایله قوم آراسیغه ئلله نیندی آدم شیطان‌لری کروب هیچ کم فکرینه کیلمگان نرسه‌لر سویله‌ب ساده خلقنی قوطرتوب امام‌لر ضررینه قیام ایتدردیلر، بر قاشق نجس بتون بر چیله‌ك صونی نجسله‌دکی کبی بونلرنك وسوسه‌لری ساده ملتمزه بیك تیز تأثیر ایدب اوزلرینك دنیا وآخرتینك سعادتینه سبب بولا طورغان امام‌لرنی تحقیر ایتدیلر و ایته‌لر، بزنگه امام‌لرنك کملر وملت اوچون آنلرنك نیگه کیره‌ك ایدکنی بیان ایتو وبز آنلرنك ملت‌گه کوبمو خدمت‌لرینی تاریخ ایله اثبات ایدب خدمتلرینی خلق تقدیر قیلسون اوچوندر.

بو کتابنی من اوّله الی آخره اوقوچی ذوات کرامنك صاف وجدان‌لری محاکمه‌لرینه طابشرام، ینه حقیقت نامنه یازلغان بر اثرده قلمنك اوتکون اوچی بعضا قایبرلرگه ...رلبده اوتو احتمالی بولغانغه عفولرنی اوتنه‌م.

بو کتابنی آشغچ وقتده وآشغچ صورتده حصوصا رمضان شریف‌نك ایبون ...سلاسنه، کونلری اوظون وکیچه‌لری قصقه وقتده یازلدیغندن تکرار تصحیح قیلوب ...زارغه وقت مساعد اولمدیغندن عبارەلرنه طبیعی قصور اولور، اوقوچی‌لر اوزلری تصحیح قیلوب اوقولری ایله برابر قصورمزی عفو قیلولرینی اوتنه‌م. فمن عفی ...صلح فاجره علی الله.

۱۳۲۵ سنه، ۳۰ نچی رمضان شریف.

اخطار.

تركی خرفلرنڭ هر قايوسی‌نڭ اوزلرينه مخصوص مخرجلری باردر. مخرج اعتباری ايله بعضلری نه‌زك وبعضلری قالون ايشتله‌در.

قالون خرفلر:	نه‌زك خرفلر:
ط	ت
ظ	ز
ص	س
غ	گ
ق	ك
	ل

مونه بو خرفلر اوزلری‌نڭ ذاتلری ايله نه‌زك وقالون اوقولا وايشدله‌در. وبونلر نيندی‌گنه خرفكه قوشولصالرده نه‌زگی نه‌زك وقالونی قالون اوقولورغه تيوش.

اما روس خرفلرنده بولای توكل، بر خرفنی نه‌زك ويا قالون اوقولماقچی بولنسه البته ايكنچی خرفگه محتاج بولونادر. مثلا (T) خرفينی نه‌زك اوقومق لازم بولسه ايكنچی حرفكه محتاج بولامز (TИ) كبی واگر قالون اوقمق لازم كيلسه a - y - o - ы خرفلرينی قوشارغه محتاج بولامز (TЫ) كبی.

بناءً عليه بو كتابده تاتارنی طاطار زالنی ظال وباشقه‌لر كبی حاضرگی مطبوعاتده استعمال قيلونا طورغان خرفلره باشقه خرفلر استعمال قيلندی. شولای يازمق صواب ولازم اعتقادنده‌من هم باشقه‌لارغه‌ده شولای مصلحت ايده‌م.

م. و.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى. اللهم انصر من نصر الدين.

ولتكن منكم امة يدعون الى الخير ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر واولئك هم المفلحون. (آل عمران) تفسیری: ایتکل‌کم، بولسون سزلردن بعض بر فرقه آنلر خلقنی اوندرلر ایذگولک‌گه هم بیورورلر یخشی اش یعنی کتاب‌الله‌وسنة‌رسوله موافق اشلر برله، دخی طیبارلر بوزوق اشدن یعنی قرآن وحدیث‌گه خلاف بولغان بدعت اشلردن، واوشبو گروه یعنی یخشیلقغه بیوروب یامان‌لقدن طیغوچیلر مقصودگه وقول اوستونلک‌گه یعنی جنة‌که ایرشکوچیلردر.

وماكان المؤمنون لينفروا كافة فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا فى الدين ولينذروا قومهم اذا رجعوا اليهم لعلهم يحذرون. (من‌سورة‌التوبة) تفسیری: تیوشلی بولمادی مؤمن‌لرنک همه‌سی بر یولی علم استامك اوچون سفر چغولری، زیره بارچه شهر خلقی تحصیل علم ایچون شهر وقریه‌لرن طاشلاب کیتسه‌لر معیشت اشلرینه ضرر کیلور ونظام بوزولور، بس نی اوچون چقماسلر هر بر جماعتدن ومؤمنلردن بر گروه؟ یعنی کیراکدر کم شهر ویا قریه خلقندن بر نچه کمسه‌لر علم استامك اوچون سفرگه چقسونلر وباشقه‌لری شهرده وقریه‌ده قالسون‌لر، تاکم آنلر دین علمی اوگره‌نسونلر، یعنی علم استامك ایچون سفرگه چققان کمسه‌لر دین علم‌نی تحصیل ایتسونلر وشریعتنی بلسونلرده شهرده وقریه‌ده قالغان‌لره دین وشریعت اویره‌تسونلر هم تاکم دین علمن اوگره‌نگان عالم‌لر قوم‌لرینی قورقوتسونلر، هر قایچان قایتسه‌لر آنلر قوم‌لری یانینه شریعت حکم‌لرین بیان قیلوب وعظ نصیحت ایتسونلر، شایدکه آنلر وعظ نصیحت ایشدب بعت‌گه خلاف اشلردن صاقلانورلر. اوشبو آیة کریمه‌نك معناسی شونك تمام بولدی.

ایندی مقصودگه کیلیك: اوّلگی آیة کریمه‌دن معلوم بولادر، هر وقت پیغمبرلر له امت اچنده ایذگولك‌گه دعوة ایدوب یخشی طانولغان، عمل ایله بیوروب ناچار عمل‌لردن طییوچی بر فرقه‌نی بولدرونی الله تعالی بنده‌لرینه فرض ایتکانلگی.

ینه ایکنچی آیت گه کیلساك، مؤمن و مسلمانلر آراسندن بعض بر فرقه آرالرندن آیورولوب سفر ایدوب چیت یرده تحصیل علم قیلوب قایتوب قومینه دین علمی اوگره‌تو وعظ نصیحت قیلوب قورقتولری فرض ایردکی اوز اوزندن معلوم بولادر، اول خلقدن آیورلوب تحصیل علم قیلوچیلر شاکردلردر. اوشبو ایکی آیت کریمه‌لرده مذکور بولغان فرقه و طائفه‌لرنی بولندرمق اهل اسلام اوزارینه فرضدر. مونا بو فرقه علم اهلی وممتاز ذاتلر ولوازم ایاسی بولغان روحانیلردر. مسلمانلر بونلرنی انتخاب قیلوب امام وملا قیلالر. مونه افندیلر مسلمانلر ایچون امام نیگه کیره‌ك‌لگی بو مذکور آیة کریمه‌لردن آڭلاشلسه کیره‌ك.

مونده روحانیلر دیمکمزدن الحاج یوسف الله‌وبردی نڭ یوحنا انجیلندن چقاروب امام‌لر اوستنه جبرا طاقغان معناسی مراد اولمای بلکه اوز قومی‌نڭ روحلریغه فائده بیره طورغان ایمان ونماز کبی‌لری اویره‌تو هم وعظ نصیحت قیلوچی دیمکدر. «لکل احدان بصطلخ علی ما یشأ» دیگان مقالغه بناءً مسلمانلر آراسنده‌غی اصطلاحی معناسی مراددر. حاصلی بو آیت کریمه‌لردن مراد و مقصد مؤمن ومسلمان قوم‌لر ایچون آرالرنده دین وشریعت عالم‌لرینی انتخاب قیلوب اوزلرینه امام قیلماق عادتا لازم وشرعا فرض درجه‌سنده دیمك‌در.

البتة دین اسلام ایله آلوشی ویریشی بولماغان حریف‌لر اوچون امام‌نڭ کیره‌گی یوقدر، آنلر اوچون یوکگنه‌در، زیره امام‌لر زیندیق‌لرنڭ مسلك‌لرینه خلاف اولاراق، شریعت بالطاسی ایله طامرلریغه چاپمقده‌لردر و آنلرنڭ اعتقادلری‌نڭ الله ورسول الله یولینه خلاف اولدیغنی بیان قیلماقده‌لردر. شونڭ اوچونده آنلره امام نیگه کیره‌ك بولسون! لکل فرعون موسی دیگان مقالغه بناءً بو فرعونلرنڭ موسی‌لری امام‌لردر. امام‌لر خلقنی اسلام بایراغی وفلاغی آستنده آلوب بارالر، اول حریف‌لر اسلام بایراغی ترقی‌غه مانع دیه اسلام فلاغینی طاپطاب «ملت وطاطار فلاغی آستنده‌غنه ترقی ایده‌چکمز» دیلر. اصل ترقی‌دن مرادلریده دین‌سزلکدر؛ بی‌چاره‌لر بزم طاطارنڭ ترقی‌سی وسعادتی اسلامیت ایله‌گنه بولدیقندن غافل‌لردر. اگر طاطار خلقنده ئلیگه‌چه اسلام صاقلانمای کیلگان بولسه ایردی اوڭ وصولنی آیورا بلمگان مجوسی چواش‌لر کبی کوبدن روسلاشوب بترلر ایردی، اما بزم طاطار ملتنده دنیاوی ترقی ئلیگه چاقلی مانع بولغان نرسه اسلامیة توگل‌در بلکه اسلامیت علیه‌سینه میسیانیرلر یامان قصدلریله برابر اوّلگی حکومت‌لرنڭ اهل اسلام ترقی‌سینه آیاق چالـ[illegible]ـیه ناشی‌در، تواریخ‌لره قاراساق کوررمز: بزم طاطار ملتی نیندای ورطه‌لردن کیچـ[illegible]ـری خصوصا علماءسی نیندای هلاکت‌لر کوردیکنی. ایسکی تاریخدن: قزان

روسلر استیلاء قیلغاچ‌ده شول زمان‌نڭ پادشاه‌سی ایڤان غروزنی اهل اسلامغه نه‌لر قیلمادی، قتل عام کبی وحشت‌لرنی قالدرمادی. قاچالغان‌لری قالون اورمان‌لره وصوسز یلغه‌لره‌باروب‌باشلارنی قوتقاردیلر، اصلاقزغانمیچه‌شهرده‌گی‌وتیره‌سنده‌گی‌لرنڭ اکثرینی قتل عام وقالغان مقدارینی کوچلب چوقندررو کبی اشلرده آز بولماغان. حاضرده مکره وکراشین خلقی شول وقتده ایڤان غروزنی‌نڭ شفقت‌سز قانلی قلچی‌نڭ اثرلرندن‌در، اول وقتده خلقنی چوقندرغانچه اوّل امام‌لرینی قتل قیلدرمش‌در، لعنه‌الله وعلی انصاره. مسلمان‌لردن قاچالغان‌لر آراسنده امام‌لری شول وقت اوز قوم وقبیله‌لرینی دین اویراتب ونماز اوقوتوب بر نیچه یل‌لر روسلره قاطوشمای عمر کیچرمشلردر، تاریخی آنچق معلوم توگل، تخمینا بر یوز یل‌لر آرتق. شولای شاهق جبل بولوب یاشادقلرندن‌صوڭ بوطرفده روسلرده قوةلنب عسکرلری شهرلرده‌ن یراق یرلره یتشه‌باشلاغاچ روسلرده یاڤروپا نظامنچه غوبیرنا واویاز ڤولصت وقریه‌لرنی ترتیب‌که صالا باشلاغان‌لر؛ بووقت‌ده ایندی ایڤان غروزنی کبی دجال‌لر دنیادن سبرلب وآنلریرینه یاڤروپا نظامینه موافق‌راق پادشاه‌لق تشکیل ایدلگان بولغان؛ یاڤروپا نظامینه بناءً کشینی دین‌گه کوچله‌ولر بترلگان بولسه‌ده میسیانیرلك اصولی ایله‌اوزلری‌نڭ پادشاهلری دینینه کرتو هر مملکت‌ده بولدیغی کبی روسیه‌مملکتی‌ده بارنده‌نده آرتق اهمیت بیرگانلر.

بو میسیانیرلك خدمتی روس‌لرده بیك مقدس خدمت اولدیغندن اوڭ وصولنی آیورا بلمگان برایسرك پالیتسایسکی واوراتنیق‌دن باشلاب پادشاهلریغه‌چه شول میسیانیرلك خدمتی ایڭ بیوك ومقدس خدمت‌لرندن صانالغان، بر آزغان طوزغان ملعون خمر ایسرك طاطارنی چوقندرسالر مشرق ومغرب آراسینه غزته‌لر یله تشهیر وزواللی‌نڭ ارتدادینه سبب‌بولغان حریف‌لره‌حرام آقچه‌لرندن‌ناغرادومیدال ونشان‌لر بیروب بیوك درجه‌لره مندره‌لر ایردی. قایده مسلمان‌لر کوبره‌ك بولغان غوبیرنالرده ایلڤ قارا، باشقه اشکه هیچده صلاحیتی بولمغان‌اچکیچی برغوبیرناطور وایسپراونیق واصطانوی وباشقه‌لریله هرقایوسی برچبرقی‌ایله قوالاناطورغان روسلردن عبارة‌ایردی.

شول قاراگروه اوزلری میسیانیرلق قیلولری ایله برابر میسیانیرلره کوب ردم ایته‌لر ایردی، شول میسیانیرلر اجتهادی ایله طاطارلر آراسنده یاشاگان چواش ، آروچیرمش کبی مجوسی‌لرنڭ علمألری اولمدیغندن تیز زمانده روسلاشب لر. آنلرنڭ روسچه‌بلولرنیده کوتمایونچه هرقایوسی‌نڭ تلنده انجیل‌نی ترجمه‌ده اوکراتدیلر؛ چواش‌لر: «پسنڭ یوغالغان کتاب طابلغان» دیب شادلق ایله علی

العمیاء تنصر ایتدیلر، اما بزم طاطار خلقی بونلرنك بو حاللرینی کوروب ممکن قدر روسلردن آیوروم یاشارگه اجتهاد ایتکانلر. امام‌لر خلق‌غه میسیانیرلرنك مکر وحیله‌لرینی بیان ایتوب صاقلانو ایله توصیه قیلوب طورغانلر، اشقولا واوچیلشچه‌لرنی اختیار قیلدرماغانلر، زیره کوز آل‌لرنده چواش قریه‌سینه اوّل بر اشقولا آچوب شونداغی بالالر بارده‌روسلاشب چقدقلرینی مسلمانلر کورمکده‌لر ایدی. روسلاشدرو اصولینه تأسیس ایدلگان اوچیلشچه‌لر هم روسسکی طاطارسکی، اوچیتل‌اسکی اشقولالر بارده شول‌مسلمان طاطارلرینی آبروسیت‌ایدو اوچون ترتیب ایدلمشدر. مگر بونلرنك مکرندن الله تعالی ایل امام‌لری واسطه‌سیله اوزی‌نك دین‌نی صاقلادی. ومکروا ومکر الله والله خیر الماکرین.

بر زمان یوقاری ذکر ایتدک کراشین مسئله‌لری روسیه‌ده بیوك واقعه‌لردن بولغان، بونلرنی رسما روس دیب یورتسه‌لرده حقیقتا مسلمان دیننده بولغان‌لریده کوب بولغان، بونلره‌ده دین وایمان اویره‌توچی شول طاطار علماسی بولغان. دین اویراتدکلری ثابت بولوب کوب ملالر سیبیر وسورگونگه یبرلگانلر.

دوخاونی صابرانیه.

روسیه مملکتی یل‌دن یل ظورایوب ۲نچی ییکاترینا زمانه‌سنده اوفا وسمبر ولایت‌لری‌نك نامیستنقی گینیرال بارون ایلگیلستروم‌نك مصلحتی ایله روسیه مسلمانلری‌نك مرکزنده اولان اوفا شهرنده، اورینبورغسکی‌ماغومیتانسکی دوخاونوی صابرانیه «دارالقضاء شریعت محمدیه‌اورنبورغیه» محکمه‌سی آچولمشدر، بو محکمه‌ده بر مفتی واوچ قاضی وبر سیکریتاردن عبارة اعضالری واردر، بونلر بیك جزئی وبیك طاز رامقه اچنده اولدیغی حالده شول ضعیف محکمه‌نی مسلمانلر اسمینه آچارغه رخصت ویردکی اوچون قارا روسلر ومیسیانیرلر یکاترینهٔ ثانیه‌گه لعنت اوقوب بتره آلمیلر ایردی. یکاترینانك مونی آچویده اوزی‌نك مملکتینه فائده ایتو قصدی ایله ایردی. یکاترینانك شول زمان مفتی‌لرینه یازغان یازولرنده طاطار وباشقرد شاکردلرنی امتحان قیلوب روسیه نفوذینه کروب یتمگان قازاق وقرغزلر آراسینه ملاقه قیلوب یبررگه وآنلر قرغزلره روس‌لرنی مدح قیلوب روسیه اطاعتینه کررگه تعریض قیلو اوچون ایردی هم شول خدمتنی ایتدیلرده اوّل طاطار شاکردلر صوگره طاطار سوداگرلری بونلر آردنچه روس خلقی اختلاط ایدب هیچ محاربه‌سیده بخار اوستینه یول آچوب بیردیلر.

صوڭره روس‌لر قوشولنگاچ تاشکند وبخارای شریف‌لره‌چه استیلاء قیلدیلر. بزم ساده طاطارلر بو پلاننی روسلره یاصاب بیرگان اوچون مونگا روسیه‌نڭ حکومتی طاطارلره نرسه مکافات بیردی؟ طاطارلر اوزلری‌نڭ دین قرنداشلرنی روس‌لره آلوشوب بیرولری‌نڭ جزاسی دنیاده بزگه معلوم بولغالیدر: قازاق‌وقرغز اچینه ملاقا بولو توگل صاتو ایترگه بارودە طاطارلره منع قیلندیغی ایله برابر بیك کوب طاطار صالداطلرینی قربان قیلوب آلغان تاشکند وثمرقند شهرلرندن طاطارلره یورط یر آلوده رسما منع قیلندی، مونا حکومت‌نڭ مسلمان‌لر ایله معامله‌سی هر طوغروده شول رەوشده ایردی. انهم عدو مبین فاتخذوهم عدوا! روسیه‌ده بایار وآلپاووت یاخود البغوت‌لردن کرستیانلق‌لر وقوللار آزاد ایدلگاچ خلق، اودیلنی کریستیان بولوب پادشاه قوللاری کرستیان بولغان‌لر؛ شول زمان‌لرده خلق حسابنی‌یازار اوچون هر اون یلده بر ریۋیزیه دفترلری یازوب شول زمان یازوچیلری یوقاریده مذکور میسیانیرلك روحی ایله صوغارلغان پالیتسایسقی‌لر وپیصرلر ایردی.

مونلر شول قدر دقت ایتکان‌لرکه، اگر بر مسلمان، مکره‌وکراشین‌قزینی آلسه شول خاتون‌دن طوغان بالالرنی خرستیان دیننده یازوب بیك کوب مسلمانلرنی فتنه‌لندرگان‌لر، صوڭره شول تاتار اوغلی، کره‌شین قزندن طوغان طاطارنی پاصحه بیره‌م‌لرنده اختیارسز کوچله‌ب چیرکولرگاچه ایتوب تکلیف قیلالر، بونلره جبرا روس اسمی طاغوب روس حکمی یورته‌لر ایردی. مگر بونلر جبلی مسلمان اولدقلرندن همان شول مسلمان قریه‌لرنده مسلمان بولوب یاشامقده‌لر ایردی. بر زمان اودیلنی اوپراولیوشچی‌لردن سمبر غوبیرناسنده گلینکف دیگان بر بدبخت شول ریۋیزنی دفتر بوینچه نسلی بلچرانوب کیلگان مکره‌لرنی جیوب روس قریه‌لرینه قایده بر وقایده اوچ دورت یورط طارقاتدی؛ بونلردن برازی قارالوب روسلاشوب کیتدیلر وبرنچه قریه‌ده‌گی‌لر سیبر طرفینه قاچوب طارالدیغی کبی وبعض‌لری روسلرنڭ آطلرنی وباشقه نرسه‌لرنی اوغورلاب روس قریه‌لرندن پریغاۋور ایلان کیمك سیبر طرفیغه سورولدی‌لر. بونلردن بر نچه قریه‌لرده بیك معدود قالوب روسلرنڭ اذا وجفاسینه تحمل ایدب طوردیلر.

سمبرگه برزمان ناسلیدنیك ۋلادیمر آلیکساندرویچ نام برپادشاه زاده کیله‌[...]نو کشی پادشاه اوغول‌لری آراسنده ایڭ عقللی وحر فکرلی‌لرندن بولغان. بو [...]ه زاده سمبرنی بیك یاراتقان، حتی دۋاریس صالدرو نیتی‌ده بولغان ایمش. [...] خلقی مونڭ تذکیره‌سنه ۋلادیمراسکی صاد آچمشلر، حاضرده سمبرنڭ کورکام [...]ولی یرنده شول اسمده باغچه دوام ایتمکده‌در - تفرج اورنی‌در.

مقصوددن بر طرفغه‌راق کیتدم، شول مذکور شاه‌زاده سمبرگه کیلگاچ سمبر اویازی یوشان وقارلینسکی نام روس قریه‌لرنده قالغان برنچه یورطلر اوزلری‌نڭ مسلمان بولدقلرنی تصدیق قیلدرونی هم امامغه بیرلونی صوراب شاه زاده‌گه (ЛИЧНО) لیچنی عریضه بیره‌لر، اوچ آی‌دن صوڭ یوقارتن سمبر شهرنده‌گی مسلمان محله‌سی امامی‌غه مونلری محله‌گه قبول ایدرگه امر کیله، شولای ایدب بونلر الی یومنا هذا بعض‌لری شول روس قریه‌لرنده مسلمان بولوب یاشامقده‌لردر، بوشاه زاده بونلره فائده ایتسه‌ده عمری قصقه بولوب وفات بولادر، اوّلگی ایسکی حکومت وزیرلری پادشاه بولاچاق شاه‌زاده‌لره بیك دقت قیلغان‌لر، عقللی وحر فکرلی‌لرنی کوب یاشاتمی آنڭ یرینه قولوندن اش کیلمی تورغان بر معتوهنی پادشاه قیلوب شونڭ کوله‌گه‌سنده اوز فائده‌لرنی کوزمك روسیه‌نڭ اسکی مینیسترلری‌نڭ بیك ممدوح عادتلرندن بولغان. شول عادة مشئومه‌لري آخرنده اوزلرینه‌ده هم ظل بولوب طروچی پادشاه‌لری‌نڭ‌ده انقراضنه سبب بولدی.

ینه اسکی حکومت‌نڭ مسلمان‌لرغه قیلغان معامله‌لرندن: بروقت آلیکساندر تریتی زماننده سمبر غوبیرناسنده امام‌لر چواش قریه‌لرینه بارو یاخود چواش‌لرنی یورطینه کیلترو منع قیلندی، ینه اگر بر چوقنماغان یازیچنیق قزی مسلمان یکتنه کیاوگه چقسه بونلره عقد نکاح قیلورغه امامله امرنامه ویرلدی، برنچه آیلر اوتکاچ بو امرنامه‌نڭ حکمنی نسخ قیلا تورغان ایکنچی برتسیرکوله‌ر کیلدی، بوصوڭغیسینه سبب یوقاریده ذکر ایتدکم میسیانیر ملعون‌لرنڭ مینیسترنی تنبیه قیلولری بولادر. بوتسیرکولیه‌رده مینیستر اوّلگی تسیرکولیه‌رده اوستان‌گنه قاراب مساله قیلدیغنی بیانیله برابر یازیچنیق قزلرینه مسلمان امام‌لری‌نڭ نکاح اوقورغه یارامادیغنی اثبات ایده، بو یازیچنیق قزلری مجوسیه اولدقلرندن مسلمان دیننده نکاح قیلو درست بولمی، مگر مسلمان دیننه کوچرب‌گنه واسلامیت شرطیله‌گنه جائز، بو تقدیرده نی استحاله؟ بایاغی اوزلری تعیین قیلغان پادشاه‌نڭ ۱۸۵٤نچی یلده‌غی اوقازی بوزولمق ایجاب ایته‌در: اول اوقاز شوندن عبارة بولغان: چوقنماغان یازیچنیق‌لر، روس دینندن باشقه دین‌گا چغو منع قیلنغان، بنابرین چوقنماغان مجوس قزینه مسلمان شریعتنچه عقد نکاح قیلورغه‌ده یارامیدر دیگان نتیجه چقارالر. اگر بو بدبخت حرام زاده‌لر شول فورماده اصلاح مملکت اوچون دقت قیلغان بولسه‌لر ایردی روسیه مملکتی بو گونگی حالگه توشمه‌گان بولور ایردی. فی الحقیقة روسیه مملکتی‌نڭ بو طریقه ایزلووی فرعون وهامان درجه‌سینه ایرشکان ایمپیراطورلری

ومینسترلرینڭ بومسئلەگا توشولرینده‌ده سبب شول اسلام علیه‌سینه بوقدر دقت قیلوب چالشولریدر، ینه مکره وکراشین‌لر حقنده ایسکی حکومت بونلره قیلماغان جبرلرنی قالدرمادی. بونلرنڭ برواقعه‌سی بویله بولادر: مکره مسلمانلردن برنچه وکیللر مرحوم مفتی سلیم گرای توکیاف جناب‌لرینه پریغاۋورلر آلوب کیله‌لرده مفتی حضرتگه یال بارالر: «بزهر محکمه‌گه یتدك حتی پادشاه‌غه‌ده جیته یازدق، مگر آنڭ ایشکنی بز طابالمادق، اشلرمزی هر محکمه بزم ضررمزغه قایتاردی، حاضر دنیاده آخر ایشکمز حضرت سینڭ ایشکڭدر. مونا سزگه عریضه هم پریغاۋور بوحقده بزنی کافرلر فتنه‌سندن قوتقاروۋڭنی اسلامیت نامنه اوتنه‌مز. مونا حضرت آخر سوزمز شول، اگر سنڭ حالڭدن کیلوب‌ده بزم عذرمزی قبول ایتمسڭ قیامت کون خدای تعالی حضورنده ایڭ اوّل مونا شول وکیللر هم پریغاۋورده یازلغان صبی وصبیه وبالغ بالغه‌لرنڭ همه‌سی‌نڭ قوللارنی یاقاڭغه بل» دیه مفتی حضرتگه چنلاب طوروب بیلمنه‌لر، مفتی حضرت بونلرنڭ عذرلرنی قبول ایدب بونلره اوزینڭ‌ده نه درجه‌ده قدرتسز بلکم حکومت عندنده آلاردنده ناچار پالاژنیه‌ده ایردکنی بیان قیلوب اوز طرفندن کیلوچی وکیللره مصلحت بیره‌در. سز قارطلر پوپ دفترینه یازلغان بواسه‌گز آندن چقارورغه اصلا امکان یوقدر، دی.

«موناسز بالالرگزی پوپ دفترینه یازدرماگز، اوزگزده بارماگز، شولای ایدب اوز آرا مسلمان بولوب اوز آراگزده اسم ویرب ومیتلرنی مسلمان رسمنچه دفن قیلوب طورگز، مونا پوپ دفترینه کرمگان یاشلرگز سزنڭ کبی دعوی قیاورلر. بزنڭ یاشمزیتمی صالداطقه کیته‌مز دیه حکومتکه پراشینیه‌لر ویرب تعجیز ایدرلر، شول وقتلرده البته تفتیش‌لر بولور، مگر اللهدن، اماباشقه هیچ کمدن قورقمایونچه دین یولنده اجتهاد قیاسه‌لر ان شاءالله فتنه‌دن خلاص بولورلر، مگر حاضرگه ممکن توگل» دیگان.

شولای ایدوب برنچه‌یل‌لر کیچه‌ده یاش بوون مکره‌لردر «بز وقتسز صالداطقه آلونامز، قایسی‌لرمز برده بارمی قالالار بزلرنی امام دفترینه یازارغه رخصت بیره‌سز» دیه نزاع ودعوی چغارالر، آخرنده بونلرنی تفتیش قیلالر، تفتیشچی‌لرده طبیعی کوبراك میسیانیرلر یاخود میسیانیر خدمتچی‌لری پریستف‌لر بولادر. آخرنده بو مکره‌لرنی ایکی تورلیگه آیورالر بری آطپاۋشی آط ماغومیتانی وایکنچیسی آطپاۋشی آط پراۋاصلاۋی، بونلرنڭ هرایکیسینه‌ده ملالرغه قاتوشورغه یارامیدر. اگر بر ملا بر مکره بالاسینه اسم ویرسه یاخود میتلرنی دفن قیلسه همه پراۋاسندن محروم ایدلب نچه یللارغه قاطرغه‌غه حکم ایدله. بو مکره‌لرنڭ اوّلگی‌لری اوچون قزانده

میسیانیرلر باشلغی حریف ایلمینسکی قابان کول بویینه شول کراشینلر اوچون سیمیناری آچا، شونده روس دینىنی طاطارتلنده اوقوطوب کراشین قریه‌لرینه پوپ قیلا. ایکنچی قسم مکره‌لر طبیعی اول سیمیناریغه بارمیلرهم آنلره مسلمان رسمنچه امام آلورغه رخصت بولسه‌ده فقط کاغدده‌گنه بولا، بونلرغه اوّلا دین اوقورغه مسلمان مدرسه‌لرینه بارورغه یارامی، امام‌لر ئلله قایچان آنلرنی اوقوطودن منع ایدلگان‌لر، اوزلرنده اوقوطورلق علمأ یوق، بر تقدیر بولسه‌ده رسمی اوقاز آلور اوچون طاطارلرنڭ دوخاونی صابرانیه‌سینه بارورغه یارامی، اوزلرینه آندی محکمه آچولماغان، شولای ایدب بونلره امام آلو یوللاری تیره‌لی مسدود وباغلانمش ایردی؛ میسیانیرلرنڭ بونلری بولای ات‌لمك‌لری بونلر شولای ایدوب قارالسونلرده مجوسیت‌که ایلنسونلر صوڭره چوقندررمز دیگان فکر فاسدلرندن ناشیدر. یوقاریده ذکر ایتدکم آیت کریمه‌ده (والله خیر الماکرین) الله تعالی میسیانیرلرنڭ فرض‌لرینی خلاف چقاردی، حتی مجوسیت‌لرینی فرض قیلغان بوبیچاره‌لر آراسندن بیك کوب عالم‌لرنی‌ده چقاردی.

مونه مسلمان‌لر، اسلامیت‌نڭ بیوك بر نعمة ایردکنی آڭلاب شکرانه‌سینی قیلوڭز هم سزلرنڭ الی یومنا هذا! مسلمان بولوب کیلوڭزه کم‌لر سبب بولولرنیده خاطرڭزه کیلتوروب آنلره‌ده تشکر ایدڭز، من لم یشکر الناس لم یشکر الله. مونا افندیلر، مسلمان‌لرنه طریقه جبر وظلم آستنده ایزلب کیلدی‌لر. بوذکر ایتدکلرمز ملڭدن برگنه‌سیدر. اگر بارینی یازساق نچه جلدلر کتاب یازمق ایجاب ایده‌چك‌در. شونداین جبر وظلم آستنده یاشه‌غان ملت نچوك ترقی ایتسون، شول دین اسلام شرافتنده الحمدلله ملت‌مز یوقغه چقمادی دیه شول اسلام بایراغی وفلاغی آستنده ترقی‌غه چالشمالی، مگر ترقی‌مزی میسیانیر روحی ایله صوغارلغان روس تاریخ ویا باشقه فن‌لرنی ئلگه چاقلی روسلق‌غه وخرستیانلق‌غه خدمت ایده طورغان طرزده ازله‌میچه بلکه فقط بر فن بولمق جهتندن‌گنه تحصیل قیلورغه کیره‌ك. قزان‌ده هم روسیه‌ده‌گی همه مسلمان‌لره معلوم: کوزگه‌کورنگان شیطان حریف ایلمینسکی، ولادتندن سکسان یاشینه‌چه بارکبی عمرینی واجتهادینی اسلام علیه‌سینه وضررینه صرف قیلدی. آنڭ «زاپیسکه ایلمینسکی» دیگان، مینیسترلره یازغان مکتوبات‌نی جییوب باصدرلغان قارا کتابی بار، شول کتابنی قاراغان کشی آنڭ کوزگه کورنگان شیطان ایردکینه هیچ بر شبهه ایتمس. اول حریف مسلمان‌لرنی چوقندرودن امیدی کیسلگاچ زماننده اولان میسیانیر خدمت‌کارلری اولان مینیسترلره، مسلمان‌لر آراسینه تفریقه صالو قصدی ایله مسلمان‌لره مسجدلر کوبه‌یتو ایله برابر هر مسجدگه ایکی اوقازنی

امام تعیین قیلورغه زاقون طرفندن منع یوقلغنی توصیه قیلا، حتی ایکی یوز دوشغه یاشا طوغانلری ایله بر مسجد جامع و ایکی امام قیلورغه امکان بیرده.

بوزاکون چقغاچ بزم ساده طاطارلر، خصوصا میشرلر ایپله‌ب مسجد کوبایتورگه طوطونالر، «بزم پادشاه مسلمانلری سوه‌در، بزنڭ دیننی قوه‌لی‌در، روسلردن‌ده آرتق سوه‌در، روسلرنڭ نیندی ظور آولینه بارساڭده فقط بر کلیسه وچیرقاو بولدیغی حالده بزم طاطار ایللرنده اورام صایون مایاق تزگان کبی مناره‌لر ایلگه زینت بیروب طورالر» دیلر. اگر علماء مسجد کوبایتونڭ مسلمانلره ضرر، مونی قرآن مسجد ضرار دیوینی ایتوب وعظ قیلسه، خلق نادانلق‌لرندن ملا اوز فائده‌سی اوچون سویلی مسجد کوبایسه ملاغه داخود وحصول آزایودن قورقادیب امام‌لر سوزینی ایشتمی باشلادیلر، شول نادانلق‌لری سببلی بایاغی ایلمینسکی‌گه کوب خدمت ایتدیلر.

بزنڭ سمبر غوبیرناسنه بر مسجدلی و بر امام‌لی ایل، سکز اویازده‌گی مسلمان ایللرینی تیکشرسه‌ك اونغه طولمی‌در، اکثرنه ثلثه نیچه مسجدلر وکوب مسجدده ایکیشه‌ر امام قویوب دین قوّتلیمز دیب شادلانا شادلانا افتخار ایده‌لر، کل حزب بما لدیهم فرحون. بو ابتلاء سمبر ولایتینه‌گنه خاص اولمای باشقه ولایتلرده‌ده کوبدر. اصل ایلمینسکی‌نڭ مقصدیده امام‌لر ایله خلق آراسینی بوظو، علمانڭ سوزلری نافذ بولماسون، ینه طاطارلر اوز آرا چوالوب نزاع لاشوب عمر کیچرسونلر دیمك ایردی. بو مقصودی حاصل بولدی، بو یامان قصدی‌نڭ فتنه‌سیله بوکونگه‌چه ساده طاطارلر فتنه‌لنب قالدیلر. بو تفریقه کوز آلدمزده‌در اگر تجربه قیلوب قاراساق کورامز: اگر بر مسجدلی و بر امام‌لی ایلگه بارساڭ بو ایل خلقی بر فکرده بولور. اگر ایکی مسجدلی ایلگه بارساڭ ایکی تورلی فکرده بولورلر، حاصلی خلق‌نڭ افکاری‌نڭ اختلافی شول مسجد و امام‌لرنڭ کوبلگندن نشئت ایته‌در. اوّل باش

بار مکتب ومدرسه‌لر بزنیده، مسجد کوبه‌یتورگه یورگان زمانلرده مکتب و مدرسه صالدرو آرتندن هیچ کم یورمدگی حالده حاضرگی ضیالیلر طرفندن حقسز پچراق آتولغان هم مکتبلر ومدرسه‌لرینده اوقوتوغه دردلی بولغان امامار ملالار طورغوزدیلر. ملتنڭ شول ضیالی صنفیده شول اوزلری سوگه طورغان مدرسه‌اردن چقدیلر، درستن ایتکانده کوبره‌گی امام بالالرندن چقدی دیسه‌کده کوب خطا ایتکان بولمابز. آنڭ ایچون بوکونگی چن جماعت خادملرمزنڭ کوبسی مدرسه کورگان شول اوزینڭ مدرسه‌سنده چن خلق حسرتی ایله یانوب چن حسلی ملت خادملریده مدرسه‌لر خدمتیدر، میسیانیرلر روحی ایله تربیه‌له‌نگان اورص اشقولالرندن چن ملت قایغوسی بله قایغورغان ملی حسلی کشیلر چقدی دیب ایتوب بوامیدر. بلکه بولغاندرده اکن کوبره‌گی اوزن تاتار دیبده ایتورگه اویالا طورغان ضیالیلر چقدی، کوبسی تللرنده ره‌تلب بله آلمیلر ایدی. شونلقدن مین، مدرسه‌لرینده عموما کیمستورگه هیچ یارامی، دیب ایتم آلارنڭ قصورلری بار ایکان اوز قصورمز، اوزمز توزه‌تورمز.

یاروب کوز چقاروب محله آیورالر شونده بر اختلاف چغا، ینه بو یاڭی محله اوز آرا «مسجد اشی آنده بولماسون مونده بولسون» دیه کوب نزاع ودعوی‌دن صوڭ ایسکی مسجددن کرب یراق بولمغان یرگا بایراق یا که غرلاطان وشرلاطان قوشطانلر تیره‌سینه یاڭی مسجد ضرارغه اورون بیلگولی‌لر، ینه صالدرر اوچون اوبشصطڤ انڭ مشترك پچانلك ویا باشقه بر فائده‌لی اوٓرنونی ینه تگی ایسکی محله ایله‌ن داولاشوب بوله‌لرده یا چواشقه ویا روسقه اون ایکی یا ١٥ یل فائده‌لنورگه بیروب مسجدنڭ یارطسینه جیتارلك آقچه حاصل ایدب قالغان یارطی‌نڭ یارطسینه بوروچقه کره‌لر وقالغان چیرگینه بر نچه دین یولنده یوریمز دعوی‌سنده اولانلر ایسکی چیتوکگه چاباطا کیوب بیلمینه قارا سولگی بووب ایلدن ایلگه وشهردن شهرگا تله‌نرگه کیدب شول دین یولنه یروچی‌لر یاروم یارطی طاپقان آقچه‌لرنی کیلتوره‌لر، اول تلانچی‌لر کوب ورطه‌دن کیچدکلرینی سویلی‌لر، بعض‌سی‌نڭ کسه‌سندن قارمانشق‌لر کیسوب آلغان بولا، یاخود یولده طالاغانلر بولا، شولای ایدب مسجدنی طورغوزالر، ایندی امام کیره‌ك، پوبلیق یاصیلر «مسجدمزنڭ بوروچنی کم توله‌سه شوڭار پریغاوور بیره‌مز دیگان خبر چغادر، مونا تورلی یاقدان قاندیداطورالر کیلب چغالر، بایاغی بوروچنی توله‌بگنه اش بتمی، قوشطانلرغه کوبمو آشاتورغه وکوبمو اچررگه ورشوة بیررگه لازم کیله. شولای ایدوب قایسی کوبراك راصخودلانسه شول امام بولادر. بویاڭی امامغه راصخود کوب بولادر بر نیچه یوز تنکه مسجد بوروچینی توله‌ب مسجدده ملکی‌ده ثابت بولادر. ینه قوشطانلر صیلاب راصخودلانه‌در، ینه یورط یر قوروب اویله‌نب تمام بی‌چاره مدیون بولوب دنیاغه کرشب آقرنلاب بوروچ تولی باشلاغاچ‌غنه محله قوشطانلری: ایکنچی امام آلورغه کیره‌ك، تگی محله‌دن قای یرمز کیم، ایکی موللاغنه تربیه قیلا آلمامزمونی؟ بر حاضرله‌گان آش بارینه یته، دیه خلق آراسنده ینه‌دن نزاع ودعوی چغارالر. حریف‌لر، ملا تربیه قیلونی، یلنه بر ویا بالاسی طوغانه آشقه چاقررو دیب بله‌لر. بر تورلی وجدانلی‌لری بولسه‌ده آنلر یوزگه بر ایکی‌دن آری بولمی. آنلر «جماعت صبر ایتیك، بو ملامزده بیك فقیر، اوزی بوروچلی، ملا آلغانچه مونڭ بوروچینی تولیك، مسجدده‌ده مونڭ حقی بار، مونڭ رضالغندن باشقه اول مسجدده ایکنچی امامنڭ امامتی درست بولور میکان؟ شونی اوّل اوزمزنڭ ملادن صوراماساقده فلان آول فلان خضرت‌دن صوراب قاریق، ملا قویو برله اش بتمی، هر کم‌نڭ شونده نماز وعبادة قیلاسی بار» دیب ایتوب قاراسه‌لرده سوزین اورب اوچورالر. «سویله‌ب طورغان بولاسڭ طاغی، سینی ملا چای اچرگه‌لی شوکار صاتولاسون» دیب ینه بو محله باش یاروب کوز چغاروب پریغاوور یاصاب

غوبرنسقی‌غه قویالر. ایکنچی طرف‌لرده تیك طورمیلر، پریغاوور درست توگل یاگیدن تفتیش قیلمنسون دیه عریضه بیره‌لرده ینه بایاغی وجدانسز پریستاف‌لر رأینه قایتا. بونلر ایکی طرفدن‌ده آلا آلغان قدر رشوة آلوب اشنی بر تورلی ره‌تله‌ب قویا. شولای ایدب کوب طارطش‌لر صوگندە یاگی ملا اوقاز آلوب لوازم‌گه کرش. طبیعی بو امام‌لر آراسی ترزوك بولمی، اگر ایکی طرفیده قایندار قانلی بولسه‌لر یوقنی بوله بوله دعوی‌له‌شوب یا برسی ویا ایکسیده معزول بولوب یرلرینه اوچونچی ودورتنچی امام بولادر، بونلرنك آرتنداغی قومده شولای اوق شیطان یالچی‌لری اولمقده‌لردر. مونا مسلمان‌لر، بر محله‌دن، ایکنچی محله تشکیل نه قدر ضرر ونه قدر مسلمان‌لر آراسنده حرام بولغان اختلاف وافتراق‌لرنك خلق آراسنده عادة بولوب حکم سورووینه سبب‌در، عجبا بر محله‌نی آیورغانده بوقدر اختلاف بولغاچ‌بش یاخود اون محله‌لی ایللرده‌گی اون ویکرمی امام ویکرمی تورلی فرقه‌غه آیورلولر نچوك بولا ایکان؟ امان الله صاقلاسون . . . .

مسلمان‌لر! بیك بلگز بزم آرامزده‌غی بو یامان چیر بایاغی بدبخت کوزگه کورنگان شیطان ایلمینسکی مکریدر. ساده طاطارلرده شول شیطان‌لره حق‌سز تیگون خدمتچی‌لردر.

بو مسجد کوبایتونی دین قوّتلی‌مز دیمه‌گز، بلکه دین‌ده اصل ونیگز بولغان اتحاد وبرلك کیتوگه سبب اولاسز. شونك اوچونده شارع الله، حکیم مطلق بو مسجدلرنی مسجد ضرار دیب قران کریم‌ده قطعی حکم قیلدیغی کبی بزی ولاتفرقوا دیه آیورلودن طیدی. اگر رسول الله صلی الله علیه وسلم بوکونده دنیاده اولوب‌ده روسیه‌گه کلسه ایردی البته شول مسلمان آول‌لرنده هم شهرلرنده تزلب طورغان مسجدلرنك اوّلگی نومراسنداغیسنی اگر لازم کورسه ایکنچی واوچونچی نومرالری قالدروب باشقالرنی یاندرر ایردی. یاخود مناره‌لرینی کیسدرب بناءلرینی مکتب قیلورغه مسلمان‌لره امر ایدر ایردی. بو اشلرمز افندی‌لر دین قوه‌لو توگل بلکه دین وملتنی تحقیردر. فاعتبروا!

مسلمان‌لر! چواشلرده بلغار زماننده اسلام دینی قبول ایتکانلر ایردی. آنارنك اسلامیت‌لرینه برنچه نرسه‌دن استدلال قیلورغه ممکن. آنلار اوّلده مجوسیت زماننده جمعه کون‌نی بیوك بیرم یاصاب نی قدر اشکه حریص بولسه‌لرده جمعه کون‌نی اشکه چقمیلر ایردی. خرستیان دیننه کرگاچ جمعه اورنینه یکشنبه‌نی بیرم ایته باشلاغاچ ایگون‌لری بولماسه اوّلده جمعه بیرم ایته ایدلك هم الله، وقتنده یغمورلرده

وايگونده بیره ایدی، جمعه طاشلانغاچ الله بزنی طاشلادی، دیب ظارلانولری بار ایردی. شول جمعه کون‌گه عادتلنب قالولری البته مسلمان زمانلرندن قالغان عادةلرندن‌در. ینه روسلاشماغان چواش‌نڭ بر اشکه ویا آشارغه کرشکانده حتی ذبح لرنده پسمیل دیب باشلیلر، بو پسمیل دیب باشلاولری هیچ شك‌سز بزم بسم الله دیگان سوزمزدن آلونغان‌در.

ینه سمبر اطرافنداغی وتەتش مضافاتنداغی آثار عتیقەلردن ایسکی قبر طاشلارنده چواش تلنده‌گی یازولرده چواش خلقی‌نڭ مسلمان بولوب عمر ایتکانلكلرین بلدره‌در. مثلا بعض طاش‌لرده: تاریخ وفاتی جیات جور، دیب یازلغان، چواشچه‌یدی‌یوز دیمك‌در. بناءً علیه یدی یوزنچی تاریخ هجری‌لرده بونلرنڭ مسلمان بولغان‌لقلری آچق معلوم بولادر.

بونلرنڭ مجوسیت‌گه قایتولرینه سبب چواش خلقی اوّل‌دن‌اوك حریص ونادان خلق بولوب علمأسی‌ده بیك آز بولغان. بلغار حکومتی طاراطلغان وقتلرده بونلر چیت‌گه اورمان آرالریغه طارالوب علمأسی منقرض بولغان بولورغه تیوش.

طاطارلر اول وقتده حکومت باشنده اولدقلرندن زمانەسنه کوره علمأ صنفی‌ده کوبره‌ك هم ریاستده بونلر قولونده بولغان، طارالسه‌لرده اوزلرینه خان‌لر وشهرلر تشکیل ایتکان‌لر، قزان خانلغی تشکیل ایدلب برنچه عصرلر الی ماشاءالله طوروب آخرنده ایڤان غروزنی‌نڭ تسلط ندن منقرض بولوب بایاغی چواشلر آرتندن طاطارلرده قاچارغه مجبور بولغان‌لر. شول‌وقتدن الی یومنا هذا طاطارلر چواشلر ایله برگه یاشاماقده‌لردر. مگر طاطارلر کیلگانده آنلر ئلله قایچان مجوسیت‌گه قایتقان بولغان‌لر. طاطارلر ایسه شول علمأ وملالری ایله برلکده دین صاقلاب کیلدیلر.

اگر بزم طاطارلر آراسنده علماءً دین منقرض بولسه البته شول چواش‌لر کبی مجوسی بولولرنه شك یوق‌ایدی. علمأ و امام‌لرنڭ‌نیندیگنه ناچاری‌بولسه‌ده اسلام دیننی ممکن قدر حمایه ورواج‌لاندررغه طرشادر. خلقده ایمان واعتقاد بولدیغندن اوز امام‌لرنڭ شریعت‌گه موافق سوزلرینی چن کوڭلدن قبول ایدب عمل ایده‌لر، الله تعالی‌دن اسلامیت‌نڭ دها قوةلنمکنی صوریمز.

ینه تکرار ایده‌م اگر مسلمان علمأسی بولماسه ایردی ئلگه چاقلی ایلمینسکی‌لر مسلمانلره قران اورنینه طاطار تلنده انجیل اوقوتورلر ایدی.

امام‌لرنڭ منصب ووظیفه‌لری.

امام اوچ تورلی‌در: بری پادشاه معنی‌سنده‌در. بو معناسیله مسلمان پادشاه‌لری امام بولادر. الائمة من قریش دیگان حدیث شریف موڭا دلیل‌در وباشقه حدیث‌لرده مدح قیلنغان امام عادل‌دن مراد شول عدل پادشاه‌در، وذم قیلنغان امام ضال‌دن هم عدالت وحق‌لق‌دن آداشقان امام‌دن مرادده ظالم پادشاه‌در.

ایکنچی معنی‌سی لوح المحفوظ معناسنده‌در، قران کریم‌ده: «وکل شئ احصیناه فی امام مبین» هر شی ئنی بز صانادق امام مبین‌ده یعنی هر بر نرسه لوح المحفوظده یازلمشدر. بناءً علیه لوح المحفوظ امام‌در.

اوچونچی معنی‌سی مقتدابه، معنی‌سی قوم نمازده اقتدأ قیلوب اوقی تورغان کمسنه‌در. قوم شول کشی‌گه ایاروب نماز اوقورلر.

موندەغی امام‌دن مرادده شول اوچونچی معنی‌دەغی امام‌در، بو کتاب‌نڭ اوّلنده مذکور آیت‌لرده‌گی فرقه وطائفه‌لردن مرادده شول امام‌لردر. بو امامت منصبی نه درجه‌ده مقدس وبیوك منصب ایردکی شول ایت کریمه‌لردن آچق آڭلانادی. آنلرنڭ منصبی پیغمبرلر منصبی‌در آنلر پیغمبرلرنڭ وارث‌لریدر. العلمأ ورثة الانبیأ دیگان حدیث شریف‌ده‌گی علمأدن مراد شول امام‌لردر شول علمأ هم وارث‌لریدر، زیره پیغمبرلر مالدن میراث قالدرمادیلر، آنلر دین وشریعت حکم‌لری قالدردیلر، شول اسلام شریعتنی خلق‌غه ایرشدروچیلرده شول امام‌لردر. دنیا امرلرینی رسول الله علیه وسلم «انتم أعلم بامور دنیا کم» دیه امت‌گه طابشرغان‌در، بو حدیث‌نڭ معنای شریفی: سزلر دنیا امرلرگزنی اوزگز عالم‌رەکسز، دیمکدر. بو عامهٔ امتکه خطاب‌در. اما دینی بولغان احکام شرعیه‌ده خاصة علمأنی وارث قیلمشدر، شونڭ اوچونه علمأنڭ منصبی بیوك هم‌مقدس منصب‌در. اما بزم طاطار مسلمان‌لرندن امام وملالرنڭ حقیقی منصب‌لرینی بلوچی‌لری آز بولدیغندن امام‌لره بیك توبان کوز ایله قاریلر، آنلرنی «فقط به‌لش آشاوچی‌لر» دیه تحقیر قیلغان بولالر، حالبوکه شول تحقیر قیلوچیلر اوزلری به‌لش حاضرلب چاقرالر، امام «به‌لش حاضرله‌گز دیب» هیچ بر سینه ایتل‌کانی یوق، چاقرالر ایکان هیچ بر ملانڭ کیگاشی ایله حاضرلمیلر اوز اختیارلری ایله حاضرلی‌لرده چاقروب اکرام قیلالر. امام‌نڭ شوندی به‌لش‌که چاقرلغان‌کبی ایکمك ایله چای‌گه‌گنه چاقرلغان وقتی‌ده کوب بولادر. بو کمسنه‌لره نیك به‌لش حاضرلمدڭ دیمی‌لر بلکه «خیر الطعام ماحضر» طعام‌نڭ خیرلیسی حاضر بولغانی، دیب فقیر مضیف‌نڭ

حاطرینی آلوب رحمت ایتوب قایتوب کیته‌در هم امام‌لرنڭ کوبره‌ك مجلسده‌شلریده شونده‌ی فقراء ومساکین‌بولالر. امام‌لر ملك‌تنکه‌لك بای‌لر قاریطاسیغه اولتوروب تکبرلنمگان کبی بیش صوم‌لق فقیر آرباسینه اولتوروب جرودن‌ده عارلنمیلر، حتی بالچقلی وقارلی یول‌لردن آطسز هم جنازه کوتاروچی‌لری آز بولغانده شول یولده فقرانڭ جنازه‌لرنیده کوتارشب بارغان وقتلریده آز بولمایدر هم هیچ بر آورسنمای الله تعالی ثوابغه یازسه ایردی دیه چن کوڭلدن تله‌و برله قناعت‌لنه‌لر.

ینه بزم مملکت‌ده امام‌لرنڭ اوستینه بیك کوب لوازم یوکلانگان شول امام مسجدده امام شول مسجدده واعظده خطیب ومدرس یا معلم هم بعضلرنڭ قولینه وسوزینه‌بنا‌ء شول محله‌ده‌قاضی‌ده،شول‌محله‌ده طوغان بالالرنی‌ونکاح وطلاق ومیت‌لرنی دفتر میتریکه‌گه یازو کبی اشلر همه‌سی شول امام‌لر ذمه‌سینه یوکلانمشدر. ینه محله‌سنده بولغان تقسیم ترکه اشلریده شول امامغه تاپشرلمشدر. دیمك باشقه اسلام مملکت‌لرنده‌گی آلتی یدی کشی‌نڭ لوازمی بر امام ذمه‌سینه یوکلانمشدر.

باشقه مملکتده ترتیب: ١ـ امام فقط اوقات خمسه اوقوطا، ٢ـ خطیب جمعه وعیدلر اوقوطا، ٣ـ واعظ مسجدلرده وعظ قیلا، ٤ـ مدرس درس ایته، ٥ـ معلم بالالر اوقوطا، ٦ـ قاضی احکام شرعیه اجرا قیلا یازو وتقسیم اشلری خطیب وقاضی‌لر اشی‌بولسه‌ده کاتب ویازوچی ایکنچی کشی‌بولا، مونا شول‌صانالغان بیش‌تورلی اش‌ده بیش ویا آلتی اکر کاتب‌نی‌ده حساب‌لاساق یدی کشی‌لر خدمت‌ایده‌لر، بونلر هر قایوسی وظیفه وژالونیه آلالر، اما بزم مونده‌غی قایسی‌در کم آلتی یدی کشی لوازمن اوته‌وچی امام‌لر خلقدن کوبمو وظیفه آلالر؟ شول امام‌لرنی ایولرینه یلده بر، کوب بولسه ایکی مرتبه چاقروب بیش تین واون تین صدقه بیره، واگر بیره آلسه صدقهٔ فطره، وقربان تیروسی، بونلرده بیك جزئی بولوب ایکی امامغه ومؤذن‌گه مشترك بیره‌لر، وبعض ایللرده اون آربا مقداری ایڭ ناچار ایگون‌نی صایلاب عشر کیتوره‌لر، بودا بیك سیره‌ك قریه‌ده بولا، مونا محله‌ده ایکی امامنڭ وظیفه‌سی شول مقداردر، مونیده ملك تورلی منت ایله بیره‌لر.

اوّلده خلق امام‌لره ملالق ییری بر ویا ایکی دیساتینه بیره‌لر ایردی، حاضرده برنیچه یل‌لردن بیرو میشر آول‌لرنده آنی‌ده بیرمی باشلادیلر، اگر بزم مسلمان خلقی شول فورماده علمانی تحقیر ایتولرنده دوام ایتسه‌لر بیش یا اون یلده کوب محله‌لر امام‌سز طوورغه مجبور بولورلر، حاضر بیلنگان امام‌لرنچوك کره‌ك آلای عمر کیچررلر، اما کیله‌چکده مسجد بوروچینی هم قوشطان‌لرنی آشاطوغنه امام بولورغه بیته‌چك

توگل، بلکه خلق اوزلری ازلیب آلورغه مجبور بولاچاقلاردر. بولای بولماغانده مسجد یابلوب مجوسیت که گنه قایتورغه اش قالاچاقدرکه العیاذ بالله من ذلك. مسلمانلر غافل بولماڭز واگاه بولوڭز کیله‌چك زمانلر اوتکان زمانغه هیچده اوخشامایاچق، بلکه بتون بتون عکسنچه وکیریسنچه بولاچاق، ئلگه چاقلی نادان بابالرمز ایتوینه بناءً ملا ایلان اتنی صاتوب آلمیلر، بلکه ملالر اوزلری آقچه بیروب کره‌لر ایدی، شونڭ اوچونده خلق امام‌لرنی تقدیر قیلا بلمیلر ایدی، ایندی کیله‌چك زمان خلق اوزلری آقچه‌غه صاتوب آلورغه مجبور بولورلر هم امام‌لرنڭ قدرینی بلسه‌لر کیره‌ك.

اوّلده امام نه سببدن آقچه بیروب کروب وجودلرینی شول یولده قربان قیلالر ایردی؟ مونڭ اصل سببی بی‌چاره شاکردلربچه یل‌لر عمر صرف قیلوب کوبمو آزمو تحصیل‌علم قیلغان، شول علمی ایله عامل اولمق اوچون هم شول قومگه خدمت ایدوب شول خلقنی دین اویراتب ثوابلی بولمق مقصدی ایله نچوکده بولسه امام بولورغه طرشالرایردی، آنلر هر قایوسی بیك یخشی بله‌لر بو خلقدن کوبمو دنیاوی فائده بولاچاقنی، فائده‌نڭ مقدارنی ذکر قیلدم، ملالق منصبی بربایلق حاصل ایته طورغان منصب توگل، بلکه کشی‌نڭ دین‌ده استقامتینه سبب بولغان بر منصب‌در شونڭ اوچونده امامتکه کرگه اجتهاد قیلالر ایدی.

امام‌لره عائد

امام‌لرنڭ اوزلرینه لازم وفرض درجه‌سنده (ورثةالانبیاء بولدیقلرندن) شریعتده استقامت، برالنده قران وایکنچی النده رسول الله صلی الله‌علیه وسلم سنتی اولوب شونلر ایله عامل اولمقدر.

بولای بولماغانده اتأمرون الناس بالبر وتنسون انفسکم آیت جلیله تحتنه کرمك ایجاب ایته‌در، البته اوزیڭ ایذگولك برله امر معروف قیلوب اوزڭی اونوتساڭ یعنی معروف بلان عمل قیلماساڭ بلکی عکسنچه قیلساڭ اول تقدیرده خلق‌غه تأثیر قیلمایاچاقدر. مثلا نماز اوقومای خلقنی نماز ایله امر قیلساڭ یاخود اوزڭ شرب خمر قیلوب خلقنی فسق فجوردن نهی قیلاسڭ ایکان بو وعظلرنڭ هیچ تأثیری واهمیتی بولماوی ایلان برابر خلق‌نی بی نمازلقغه وفسق فجورغه تحریض بولادر. عوام‌نڭ عادتی اگر امام‌ده فسق فجور کورسه اوزی ایرکنلب‌ره‌ك قیلادر شونڭ اوچونده امام بولغان کشی منکرات‌دن غایتده اجتناب ایتملی.

ینه امام بولغان کشی مداهنه قیلوب یا بر ملانڭ اشینی تنقید قیلوب ضعیف روایه‌لره بناءً قیلوب بلور بلمس فتوی ویرب عوام‌نڭ باشینی ایلندرمسکه تیوش.

بز اهل السنة والجماعة مذهبنده اولدیغمزدن شول مذهبنی قوّتلمك هر امام افندیلره فرض‌در.

مگر بو صوڭ ربع عصرده روسیه‌دن اوقور اوقوماس مصر وبیروت طرفلریغه سیاحت ایدب آنده بدمذهب وهابی وشیعی وبابی‌لر مکتبنه یاخود میسیانیر روحنه‌غی عرب خرستیان مکتب‌لرینه کروب اهل‌السنة والجماعة اعتقادینه خلاف اعتقاد ایله مملکتده قایتوب امام ویا معلم بولوب خلق‌نڭ اعتقادینی بوزماقده‌لردر، اهل السنة والجماعة‌نڭ حامی‌لری اولان علامهٔ تفتازانی وعلامهٔ دوانی کبی‌لر شوند این بدمذهب‌لرنڭ اعتقادلرینی ابطال قیلدقلری اوچون ثلله قایچان اولب چرب بتکان معتزله وشیعه‌لر ایله مناظره قلشاسمز یوق دیه آنلرنڭ کتاب‌لرینی کوب مدرسه‌لردن سبرب چقاررغه سبب بولدیلر. زیره بو عزیزلر بدمذهب‌لرنڭ طامرلریغه اوتکون بالطالری ایله چابمقده‌لردر. حالبوکه عقاید کتاب‌لری تصحیح اعتقاد اوچون اوقولادر. معتزله وشیعه‌لر ایله مناظره اوچون اوقولمی بلکه مسلمانلرنڭ اعتقادلری وهابی معتزله اعتقادینه کیتمسون اوچون اوقولادر، حریف‌لرنڭ اصل مقصدلری بو عقاید کتاب‌لرینی میداندن چقاروب آنڭ اورنینه وهابی‌لق وبابی‌لق ایله برابر میسیانیر روحیله صوغارلغان زیندیق وفارماصونلق کبی اعتقادات باطله‌نی خلق آراسینه ایرکنلب طاراتماقچی بولالر.

بناءً علیه بزلره کتاب‌الله وسنة رسولدن اصلا آیورلورغه یارامیدر، بعض حریف‌لر کوز بویار اوچون عمل‌نی فقط قرآن‌غه‌غنه‌حصر قیلوچیلریده یوق توگلدر، حالبوکه قرآن حکمی کبی حدیث رسول ایله ثابت بولغان شریعت حکم‌لریده کوبدر، رسول‌الله‌نڭ سوزی وحدیثی باری بر الله تعالی سوزی موکار دلیل الله‌تعالی قرآنده خبر ویره‌در وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی پیغمبر نفس آرزوودن هیچ سویلماس الا سویلگان سوزی الله تعالی طرفندن وحی قیلنغان وحی‌در. بس رسول الله صلی الله علیه وسلم‌نڭ حدیث شریفی‌ده فی الحقیقة قرآن کبی الله تعالی وحی‌لرندن بولغان بر وحی‌در. آمنا به وصدقناه.

ینه قرآن کریمده من اطاع الرسول فقد اطاع الله. بر من رسول‌گه، محمد علیه‌السلام‌غه بویصونسه‌تحقیق الله‌تعالی‌غه بویصونغان اولادر، رسول‌گه اطاعت آنڭ حدیثی وسنتی ایله عامل اولماق ایله بولادر ینه یاایها الذین آمنوا اطیعوا الله والرسول واولی الامر منکم فان تنازعتم فی شیء فردده الی الله والرسول

ان کنتم تؤمنون بالله وباليوم الاخر ذلك خير واحسن تأويلا. بو آيت کریمه‌نڭ تفسیری: ای ایمان کیلتورگان کمسنه‌لر اطاعت قیلوڭز الله تعالی‌گه فرض‌لرده، رسول‌الله‌غه اطاعت قیلوڭز سنةلرنده دخی اوزڭزدن بولغان امیرلره وحاکم‌لره بویصونوڭز یاکه شریعت عالم‌لرینه ومجتهدلره اطاعت قیلوڭز دین اشلرنده، بس اگر سز دین اشلرنده‌ن بر خصوصده نزاعلاشصاڭز اول اشنی قایتارڭز الله تعالی صاری، یعنی الله تعالی‌نڭ کتابنه قایتارڭز وقرآن کریم‌دن قاراڭز قرآن‌ده بولغان حکم‌گه بویصونوڭز، دخی رسول الله‌غه اگر ترك بولسه قایتارڭز اوزندن صوراڭز، وفاتی صوڭنده سنتینه قایتوب شونڭ بویونچه اش کورڭز اگر سز الله تعالی‌گه هم آخرة کونینه چن اوشانو ایله ایناناساڭز، زیره‌که خدای تعالی‌گه وقیامت کونینه اوشانغان کشی البتة الله تعالی‌نڭ هم آنڭ رسولی‌نڭ سوزینه وحکمنه بویصوناچاقدر، اوشبو اش یعنی نزاع‌لاشقان اشلرده خدای تعالی هم پیغمبرنڭ سوزلرینه قایتووڭز خیرلی ویخشیراقدر هم عاقبت جهتندن کورکام‌ره‌کدر یعنی آخری اوزڭز اوچون خیرلیره‌کدر هم فائده‌لیدر دیمکدر. بس بو آیت کریمه‌دن معلوم بولدی قرآن‌ده طابولماغان بعض احکام شرعیه‌لر رسولی‌نڭ سنتندن طابلووی وقرآن‌ده بولمغان احکام‌نڭ کلسی خرافات توگل ایکان بلکی بعضلری سنة رسولدن طابولا ایکانلگی آچق ظاهر بولدی، بعض مداهن‌لر مسلك‌لرینه خلاف بولغان‌لرنی یا خرافات ویا اسرائلیات دیب تنقیص قیلماقچی بولالر. حالبوکه قرآن مجیدنڭ کوب سوره‌لرنده اسرائلیات واقعه‌لری طولغاندر.

طوغریسی بوحریف‌لر بوسوزلری ایله قرآن‌وحدیث‌گه ضمنا اطالهٔ لسان ایده‌لر وبعض حریف‌لر امامت منصبندن اوّلا اوزلری نفرةلنب وشاکردلرنی نفرتلاندرب خلق‌نی اوز قورای‌لرینه بییتماکچی بولالر.

امام‌لر وشاکردلر کیلوڭز، غیرتلی وجسور یولباشچی بولوڭز، وظیفه‌ڭز بیك بیوك وظیفه‌در. «علمأ امتی کانبیاءٔ بنی اسرائیل» بنم امتم‌نڭ علماءٔسی بنی اسرائیل پیغمبرلری کبیدر دیگان حدیث رسول منطوقنه بناءً بیك مقدس منصب‌در، بنی اسرائیل پیغمبرلری قوم‌لرندن نه قدر اذیت وجفاءٔلر کورسه‌لرده تبلیغ احکام‌ده قصور ایتمدیلر، بنی اسرائیل‌ده اولدیغی کبی بزم طاطار ومیشر وباشقردلرده هم طاش قلبلی آدم‌لر، معاند قارتلر، وکیری یولده یوروچی یاشلر، وآنارخیستلك‌گه بیرلگان اهل ضلال‌لر کوبدر، بونلرنڭ هذیاناتنی ات اورور کروان یورور دیگان مقال فحواسنچه شریعت‌ده استقامتمز ایله وعظ نصیحت قیلوده دوام وغیرت ایدو امام‌لر وظیفه‌سیدر. لعل‌الله یحدث بعد ذلك امرا.

ملت‌نڭ امام‌لر حقنده معامله‌سی.

خلقی طاطارنڭ علماء دین‌گه قاراشلری حقنده بر آز بیان ایده‌لم. کندم بر طاطار اوغلی طاطار هم مسلم اوغلی مسلم اولدیغم حالده قزغانوب ایسکه توشره‌منکم، بزم طاطار ملتی کوب طوغروده افراط وتفریط ایله مبتلادر.

هر اشده توسطده، اورطاچه بولو اصل بولسه‌ده بر نرسه‌نی یاخود بر کشینی کوته‌رگانده درجه ومرتبه‌سندن یوقاری اعلی العلیین‌گه کوته‌ردکلری کبی، توشرگانده ده اسفل السافلین‌گه بیك توبه‌ن درجه‌گه توشرمك بزم طاطار خلقی‌نڭ عادة‌لرندن‌در، اوّلده بو خلق علمائنی بیك کوته‌ره‌لر ایردی، وعلماء سوزلرینی بیك رعایه واعتبار قیلالر ایردی، حتی بیوك علمائلرمزدن مرجانی کبی بخاری داملالرنی مجتهدلردن یوقاری منگروب قویوب آنڭ سوزلرینی نص قطعی درجه‌سینه ایرشدردکلری کبی، اگر بره‌و صحیح ومسند حدیث رسولی نقل ایتسه‌ده اول حدیث، تقلید ایتدیکی مسلگینه خلاف بولسه بوحدیثی خرافات دیه دینلریگه ضرر قیلا طورغان درجه‌گه توشرمکده‌لردر. بو عادتمزه انکار قویاش‌نڭ نورینه انکار قبیلندن‌در.

سوزمزی یراق تاریخ‌لره یبره‌ه‌ی یاقین زمانده بولوب کیچکه‌ن مسکوده‌گی عمومی مسلمان اسیزدینه‌گنه نظر ایده‌لم. بو اسیزدنڭ عنوانی شهرتی بیك بیوك ایدی. کرهٔ ا. ض مسلمانلرینڭ سدسنی تشکیل ایتکان بتون روسیه‌ده‌گی تخمینا اوتوز میلیون عمومی مسلمان وکیل‌لرندن جییولغان اسیزد ایدی، هم شول عنعنه‌گه بنأ: اوزبه‌ك، باشقرد، تورکمه‌ن، چیرکه‌س، صارط، طاطار، قرغز، قریملی ترك‌لر، لیتوا مسلمان- لرندن، میشه‌ر، تیبته‌ر خلق‌لرندن دین اسلام شرافتنده اسلام بایراغی وفلاغی آستینه جییولغان‌لر ایدی. مونده جییولغان سکز یوز سکسان بیش وکیل‌لردن اوچ یوزدن آرتوغراقی دین علمائسی صنفندن ایدی. بوتورلی صنف‌لرنی برگه جییوب کیلتروچی اسلامیت بواسیزده حاکم وپادشاه بولوی فرض ولازم اولسه‌ده بواسیزده اسلامیت‌نڭ حاکم بولوی شویله - طورسون بلکی تحقیر ایدلدی. اوّل دین علمأسی - ملالر تحقیر ایدلدی‌لر، اسیزدنی باشلاب جییوچی‌لر وکیل‌لر کیلگانچه اوز آرالرندن بر دیسته ضیالی‌لر آراسنده شرعا قاطشوی حرام قطعی اولغان بر خاتون‌غه حجابسز یالان اولتورورغه اوورون وحق بیردکلری حالده علماء صنفندن هیچ بر کمسنه تعیین قیلنماوی علمائنی تحقیر توکل‌ده نرسه؟ مسکوگه کیلوبده مسکو حضرت‌لرندن اقل برینی تعیین قیلماولری مسکو مسلمان‌لریغه التفات‌سزلقلرندن‌در، وکیل‌لر کیلگاچ

بو حالنی ملاحظه‌غه آلوب نیك امام‌لردن برکشی گه‌ده پر یزیدیبومه اوورون ویرلمگان دیه طاوش چقاروب قاضی سابق حسن عطاٴ حضرتنی ۱۲ نچی قیلورغه موفق بولسه‌لرده فقط اوورون اشغال قیلودن باشقه بر اشده چقمادی، شونداغی آحاددن بعضلری مستثنی اولاراق عادی یارم یارطی ضیالی‌لریده مجلسده رئیس‌لك ریاستی قیلغان لری حالده حسن عطاٴ حضرت‌گه امام اولدیغندن هیچ بر ریاست بیرلمدی. ینه علماٴنی ایکنچی تحقیرلری شونده حاضر بولغان هر حزب و صنف‌لره: رابوچی، صالداط وکریستیان، معلم، و معلمه، و خاتون‌لره هر قایوسینه علی حده جییولوب کیگاش ایدرا وچون بر ظال و یابر بولمه تعیین قیلنغانی حالده امام‌لر اوچون جییولوب مصلحت قیلشورغه هیچ بر اوورون یوق ایردی، مگر اسداواللایف مکتبی‌نك یورطنده ویا کاریدورده آول جییونی کبی سویلرگه ممکن ایدی، صوکره مسکونك برنچی مسجدی جامع‌سینه جییولوب شونده بر موقت بییورا تشکیل ایده آلدیلر. ینه دین اسلامغه تعاق طوطقان برمسئله چغوب امام‌لر سویلمکچی بولسه‌لر عادةچه، رئیس افندیه یازو بیره، ضیالی رئیس خلق‌غه خطاباً: مونا افندیلر امام‌لر طرفندن ۱۵ یاحود ۲۰ مقدار ملالر سویلرگه صوریلر نه ایته‌سز، سویلسونلرمی، یوقمو؟ طبیعی مجلس ومسئله اهمیتنی بلمگان‌لری سویلمسونلر، بعض کوبره‌گی سویلسونلر دیلر، ینه رئیس طرفندن ایکنچی مسئله عرض ایداسه بارده سویله‌سونلرمی؟ یاکه ایکیسی سویله‌سه کفایه‌قیلورمی؟ دیگان‌مسئله‌در، طبیعی بدیلگان ات‌کبی طروچیلر اوچون مجلس‌نك تیز ره‌ك اوتوی مطلوب اولدیغندن ایکی کشی سویلونی ترجیح قیلالر، ینه رئیس طرفندن اوچونچی مسئله مجلس‌گه عرض ایدیلسه بو ایکی کشی نه‌چه‌شر دقیقه ومینوت‌سویلرگه ایته‌سز دیو بعضلر بیش بعض‌لر اون‌مینوت ویا چیرك ساعت ویکرمی مینوت سویلرگه تعیین قیلونی مصلحت قیلالر. بولای اوچ تورلی بولغاچ طاوشقه قویلا، طبیعی ایك آزی اون‌مینوت بیلگولنه‌در. وشول اون‌مینوت‌ده امام سویلرگه کرشه، امام نچوك مقصد ونتیجه‌گه کیلب یته باشلاغاچ رئیس طرفندن اون مینوت بولدی دیه تنبیه ایدالده امام سوزینی تمام ایته‌آلمای توشرگه مجبور بولادر، اگر امام‌نك سوزی مسلك‌اریته خلاف دینی مسئله‌لر سویلی باشلاسه تورلی یاقدن قارا گروه‌لر دالوی دالوی دیه قچقروب شریعت سوزینی ایشتمسکه وایشتدرمسکه طرشوب امامنی سویلودن طوقطارغه مجبور ایته‌لر. (قاراگروه دیمکدن مرادمز سواد اعظم معنی‌سی مراد توگلدر بلکی دین اسلامغه قارشی کیلوچی اسلام وشریعت دوشمان‌لری اولان زیندیق‌لردر) وقال الذین کفروا لا تسمعوا لهذا القرآن والغوا فیه لعلکم تغلبون.

دین علماسنی دین وشریعت سویلمیکی، اوچون تحقیر ایلیر اسلامیتنی تحقیر اولمای نه بولا؟ حاصلی بو اسیزدده دین وشریعت سویلوچیلره ایرکنلب سویلوگه بیرلمدی. اما دین وشریعت ضررینه کوبمو سویلنسه‌ده چیك قویولمادی. حتی بر ادب‌سز وتربیه‌سز خاتوننك تعدد زوجات حقنده میسیانیر روحی ایله صوغارلغان روس کتابلرندن اوکرانب شوگا ایمان کیلتورگانلگن بلدروب: «محمدنك ملك‌نچه‌یوز یل اوّل یازغان وتوزوگان کتابی وشریعتی حاضرگی زمان‌غه یارامیدر» دیگان کفر سوزلرینی تحسین ایدوب بایاغی قارا گروه‌لر آلقشلاب‌غنه طوردیلر، پرافیسور قوتله‌روڤاسکی‌نلك طاطارخاتون وقزلری‌نك ایرلر ایله بر حقوقده بولولرینی تبریك قیلغانده بویله دیدی. بتون اسلام دنیاسنده‌غی کیره‌ك آزیاده وکیره‌ك آفریقه وعربستانده ایرلر ایله خاتون‌لر آراسنده‌غی ایسکیدن کیلگان قریپوصتنی واطولرینه تحسین وآفرین قیلدیغنی قارا گروه‌غنه توگل حتی ضیالی نامنده‌گی‌لرده ظال یاشغراتب آلقشلاولری ضیالی‌لرنك نه درجه‌ده ایردکلرینی کورساتدی. ایرلر ایله خاتون‌لر آراسنده‌غی کریپوصت‌دن مرادی البته آیت حجاب‌در، خلاصه‌سی آیت حجابنی سبروب طاشلاولری ایله تبریك ایده‌من دیمکدن عبارة‌در.

خاتون قز مسئله‌سی حقنده ایك اوّل داقلاد اوقوچی موسی بیگییف بولدی. خاتونلر حقوقینی حمایه قیلونی التزام قیلدیغندن بر تورلی خریف‌لر یوقاریده دیدکم کبی موسی افندینی مجتهدلردن‌ده یوقاری منگروب اولتورتقان‌لر ایردی. گویا که موسی افندی اوّلگی مجتهدلر حل قیلا آلماغان وآنلرنك ذهنی ایرشمگان مشکل مسئله‌نی حل قیلوب خاتون‌لره یولنی پراڤا آلوب بیره، حتی خاتونلره یالانغاچ یوررگاده قرآن‌دن معنی چقاره دیوچیلرده ایشدلدی، لکن اش کوت‌کانچه چقمادی، مغالطه قیلوب قاراسه‌ده فقط اوزینی‌گنه تغلیط وصاطاشدرودن عبارة بولدی، اوزی‌نك مدعی‌سی‌غه اصلا دلالتی اولماغان بلکی خلافنه دلیل بولغان فاستشهدوا شهیدین من رجالکم فان لم یکونا رجلین فرجل وامراتان آیت کریمه‌سنی اوقوب بو آیتدن عبارتا واشارتا هم اقتضاء دلالتی بولماغان خاتون‌لرنك ایرلره مساواتی فهم‌لنه دیب شول قدر ملاناسده شوندی معنی‌سز سوز سویلوی موسی افندی‌نك شأنینه لایق بولمادی، ینه بتون مدعاسی‌نك خلافینه دلالت قیلا طورغان الرجال قوامون علی النساء بما فضل الله بعضهم علی بعض آیت کریمه‌سینی اوقورغه هیچ اراده‌سی اولمای اختیارسز اوقووی‌ده بر عجب اش بولدی، بوآیتنی اوقوغاچ اش‌نك ینه ناچارغه ومقصودی‌نك خلافینه باردیغنی بلب قومغه اولتورغان

کیمه کبی طوقطاب قالورغه مجبور بولدی، خیلی وقت توقف قیلوب طورغاچ عفو بیوراسز دیه‌ره‌ك مدعی‌سنی اثبات شویله طورسون بلکی ملزم اولاراق تریبونه‌دن توشب کیتدی. موسی افندی کبی بیوك بر فاضل‌نك بولای بولوی فی الحقیقة قرآن‌نك معجز ایردکینی عقل ایبالرینه الله عزوجل‌نك اظهار قیلوی ایردی، بنه مدنیت ومعارف حقنده بر میرزا ودؤره‌ن اوظون بر داقلاد اوقودی، داکلادی زائد لاطائل تحته ایردی، فائده‌سز زائد ایدکنه بز اسلام لواسی وفلاغی آستنده جیبولا آلمایمز، بلکی ملی طاطار فلاغی آستنده‌غنه جیولا آلامز دیگان سوزی یتسه کیره‌ك، هم شوندن داکلادی‌نك‌ده معنی‌سی آچق آڭلانسه کیره‌ك، طاطار فلاغینی اسلام فلاغینه ترجیح قیلو اسلامیتنی تحقیر توگل‌ده نه اولا بیلور؟ خلاصه مسکو اسییزدنده‌گی اسلام ضررینه بولغان قرارلرنی قلبنده ایمانی اولان مؤمن ومسلمان قبول ایده‌چك توگل‌در، جمله‌دن قزان مسلمه‌لر اسییزدنده‌گی شریعت‌ده حجاب یوق، طلاق ایرلر طرفنده‌غنه بولماسون خاتونلرده طلاق قیلابلسونلر، ایری قارطایسه یاخود فقیرلنسه خاتون ایرینی طلاق قیلسونده اوزی تلاگان یاش یگت ویا بایغه باررغه اختیار ویرلسون دیگان معنی‌نی مستلزم بولغان قرارلرنی، همده تعدد زوجات انسانیت‌گه وعدالت‌گه خلاف اولدیغندن قطعیا بترلسون دیگان قرار. بو قرار فی الحقیقة رسول الله‌نی هم کوب اصحاب کرامنی انسانیت‌دن چقاروب تحقیر اولدیغندن بو قرارلرنی نیندااین مسلم قبول ایدر ایکان؟ ینه خاتونلر سیاسی واجتماعی حقوقده ایرلر ایله بر تیگز بولسونلر دیگان قرارلری شهادة ومیراث آیتلرینه خلاف اولدیغندن هیچ بر مسلمان قبول ایده‌چك توگل‌در. موندای قرارلر همه‌سی یوقاریده ذکر ایتدکم خریف ایلمینسکی شاکردلری روسسکی طاطاراسکی اوچیتل‌اسکی اشقولاده میسیانیر روحی ایله تربیه‌لنگان اوچیتیل‌لر وقزلری طرفندن قویولغان قرارلردر، بو کتاب امام کتابی اولدیغندن وامام‌لرنك میسیانیرلر علیه‌سینه طرشمق وظیفه‌لری اولمق صفتی ایله‌ن اوتنه‌م همه مؤمن ومسلمان‌لره بو قرارلرنی میدانغه چغارتماسقه اجتهاد قیلولرینی بو قرارلرنك خلافینه اجتهاد قیلو هر مسلمان‌غه فرضدر دیب بله‌م. مسلمان‌لر! حاضر اشلر دخی خطره‌لیدر، اوّله روس میسیانیرلری ایله گنه کوره‌شه ایردك حاضرده اول میسیانیرلر اوز آرامزدن‌ده اوزلرینه یاردمچی‌لر آلا باشلادیلر، حتی آزغان طوزغان خاتون-قزلرنی‌ده آلدیلر، افندیلر موندین غافل اولماڭز اوزمزنکی‌لر آغونی بال‌غه قاطشدرب بیره‌لر، آگاه بولوڭز هر بر قرارنی شریعت میزانی ایله اولچه‌ڭز، علی العمیا قبول ایتموڭزنی اوتنه‌م فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون. بو قرارلر یازلغان ریزالوتسیه دیانتلی علماغه وغیریلره بیك ناچار تأثیر قیلدی،

امام‌لر موڭا تصحیح‌لر قوشماقچی بولدیلر بو تصحیح خاتونلر حقوقینی بترو توگل بلکه آنلرنڭ حقوق شرعیه‌لرنی میدان‌غه قویو ایردی، امام‌لرنڭ تصحیحی شوندن عبارة ایدی: خاتونلر سیاسی واجتماعی حقوقده نص شرعی‌گه مخالف بولماو شرطی ایله ایرلر ایله برتیگز بولسونلر. ۲) عدالتنی رعایه چیتن بولغانلقدن تعدد زوجات حقنده سؤ استعمال بترلسون.

امام‌لرنڭ بو تصحیح‌لری قبول ایدلمدی، اسیزدنڭ قارا گروه‌لره اختیار ویروب احکام شرعیه‌نی چاباطالری ایله طاپطاطولری شان‌گه لایق بولماغان بر اش بولوب خلق آراسنده کوب تفریقه وچووالشقه سبب بولدی.

بز وهمه‌مسلمانلر اسیزددن کوتکان امل‌لر بز کوتکانچه میدان‌غه چقمادی. عمومی مسلمان اسیزدی بولغاچ البته بو اسیزده قران و شریعت اسلامیه پادشاه اولوب آنڭ حکمینه بویصنو همه مسلمانلره فرض اولدیغی کبی اسیزد پریزیدیوم اعضالریغه ده فرض ایردی. تأسف ملڭ کره تأسف قیلساقده ذلك تقدیر العزیز العلیم دیمکدن باشقه چاره‌مز یوقدر.

امام‌لرنڭ مسکو اسیزدینه بیرگان معروضه‌لری.

ایکی یوزده اوچ امضا ایله نوبتدن طش کرتلگان زایاولینیه مجلس‌گه عرض ایدله! خاتونلرنڭ اجتماعی هم سیاسی حقوق‌لری ایرلر ایله جمیع حقوقده بر تیگز بولسون‌لر هم تعدد زوجات خصوصنده‌غی خلاف شرع بولغان قرارلرگه بز توبانده امضا قیلغان امام‌لر قطعیا رضا بولمادق، بلکه خلافینه طاوش بیردك. بناءً علیه بومسئله‌لرده مسئولیتنی اوستمزگه آلمیمز، بومسئله‌لرده بز امام‌لر طرفندن کرتلگان قرارلر وپاپرافقه‌لر قبول ایدلمدی. بزنڭ قرارمز بویله: شرعا چیکلنگان حقوق‌لردن باشقه هر بر حقوقده خاتونلر ایرلر ایله بر تیگز بولسون‌لر، تعدد زوجات حقنده دوام ایتکان سؤ استعمال بترلسون. اوشبو قرارمزی عمومی مسلمان اسیزدی‌نڭ پریزیدیوم اعضالرینه عرض قیلوب عمومی مجلسده نوبتدن طش اوقواوب پرطاقولغه کرتلوون طلب قیلامز. ۱۰ مای ۱۹۱۷ سنه مسکو.

امضالر: ۱۰۳. ینه امضاغه اولگره آلماغان وکیل‌لر طرفندن یوزگه قریب امام امضا ایله ایکنچی بر داپالنینیلنی زایاولینیه تقدیم ایدله. اگر موندەغی قرارلر نظام وقانون اساسینه قویلوب اجرأسینه قراز ویرسه‌لر بزم ملتمز اوّلگی ایسکی حکومت زمانندنده آرتق طار رامقه‌غه کره‌چکدر، اول وقتده بز شریعت حکم‌لرمزی میراث بابنده اوزمز تله‌گه‌نچه یورته ایدك، مسکو قرارینه بناءً خاتونلر هر حقوقده ایرلر

ایله تیگز بولغاچ میراث بابنه هم شهادة بابنده شریعت حکم‌لرینی بوزوب آلماباچاقمز، بوقراربزم حریتقه دینیه‌مزی سبرب طاشلایاچاق‌در. شونک اوچون بوقرار البته کاغذده گنه قالاچاقدر. مسلمانلر بوحکم‌لرنی اسکی زمان پادشاهلرینه‌ده بیرمیلر ایردی، حاضر حریت زماننده شریعت‌گه خلاف حکم وقرارلری اصلا وقطعا قبول ایتمیه‌چاکلردر.

مگر شونسی تأسف‌که، مسلمان اسپیزدی اسمندن دین اسلام علیه‌سینه بولغان قرارلرنی اوچریلسیتیلنی صابرانیاغه کرتمکچیلردرکه، بو مخالفین آراسنده بیلک اویاط براش قیلوبولادر، اول وقت غه‌چه پریزیدیوم اعضالریده ان شاء الله آشکلاب اول قرارلرینی نسخ ایدب قصورلرینه توبه ایدرلر دیه حسن ظنده قالامز.

ینه بو اسپیزدنک یاکی قرارلری جمله‌سندن ئاله نینه‌دی بر خاتوننی قاضی قیلولری‌در. خاتونلرنک قضالری ضرورة وقتده بزم حنفی مذهبنده جائز اولسه‌ده خاتونلر حکمینه قالورلق ضرورة واحتیاج بولغانی یوق ئلی. ایرلردن قاضی بولورلق علماء بولماغان تقدیرده‌گنه آنلرنک قضالری جائزدر. اما حاضرده مملکتمزده برنچی صف‌ده‌غی علماء بزدن مفتی حضرت وقاضی حضرت‌لری انتخاب ایدوبده آنلر یانینه بر خاتوننی قاضیه قیلو مفتی وقاضی حضرتلرینی تحقیر دیب بلهم. رسمی صورتده محکمه‌گه بونلردن قاضیه قیلمق اسلام عالمنده اوّلگیسی بولسه کیره‌ک آخری‌ده شول بولسه ایکان دیه جناب حق تعالی‌دن تلیمز.

مسکو اسپیزدنده دوخاونوی صابرانیانک موقت تشکیلاتی مسئله‌سنده دینی اداره‌لر تشکیلاتی شعبه‌سی طرفندن کرتلگان لائحه هیچ بر مذاکره‌سز قبول ایتلدی. اول لایحه‌ده قاضیلرنک برسی خاتوندن صایلانور دیگان سوز هیچده یوق ایدی، آنداغی سوزنک مضمونی آلتی قاضی بر مفتی همه‌لری دین عالم‌لرندن صایلانورلر، قاضیلرنک برسی اچکی اوردا قازاقلرندن بولور دییولگان ایدی، اسپیزدنک عمومی مجلسنده اوشبو ماده هیچ مذاکره‌سز قبول ایدلدی. اما بر قاضینک خاتوندن بولوی طوغروسنده مذاکره‌ده بولمادی قرارده بیرلمادی، اهل دیانتدن هیچ بر کمسه بو اشکه راضی بولمادیلر، حتی قاضیلقغه صایلاو یاشچک لرندن برسینه خاتون اسمی یازلغانون کورب دیانت اهلی غایتده تأسف ایتدیلر، بو اشنی تحقیر - دین صاناديلر.

مونا افندیلر، بزم خلق نیچوک ترقی ایته باشلادی، طاطارلر یاوروپادنده آمیریقه‌دنه بر طاطار خاتوننی قاضیه قیلوب اوزدرالر. «یا خدا نه اوچون بزم طاطارلره بر آز عقل ویرمدک دیلسه؟» الله تعالی‌نک فعلنه اعتراض کبی اولادر.

اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلا وارزقنا اجتنابه بحرمة حبیبک المختار.

محكمهٔ شرعیه‌نك تشكیلاتی

محكمهٔ شرعیه بر مفتی وآلتی قاضی، سركاتب ومعارف متخصص‌لرندن عبارتدر. بونلرنك یللق معاش‌لری: مفتی‌گه ٦٠٠٠ صوم. قاضی‌لرنك هر برینه ٤٨٠٠ صوم. سركاتب ومعارف متخصص‌لری‌نك بارسینه ١٤٠٠٠ صوم، ینه اویازلرده وبیوك شهرلرده ایللی مك نفوس‌گه بر محتسب‌لك دائره‌سی بولاچاق بونلره صابرانیا طرفندن یللق معاش بر مك ایكی یوز صوم بیروله‌چكدر. بونلرنك لوازمی شول ایللی مك نفوس اچنده احكام شرعیه‌نی اجرأ، امام ومؤذن‌لره اوكاز بیرو، ودفتر میتریكه طاراطو، یازولوب تمام بولغان‌لرنی جیوب محكمهٔ اسلامیه‌گه یبرودر. ینه مسكو اسییزدینه روسیه‌نك هر اطرافندن تورلی صنف‌لر جیولوب هر قایوسی اوز صنف‌لرینه عائد منفعت‌لرینی اسییزدن تصدیق قیلدردیلر. كرستیان‌لر بر خصوصنده، رابوچی وخدمت اهل‌لری كونینه بر نیچه گنه ساعت خدمت، كوبره‌ك بطالت، حتی خوجه‌لری‌نك مال‌لرینه شركت درجه‌سینه قدر سویلوچیلر بولدی عسكری‌لر اسلام زوطا وپولقلری واسلام آشی وعباده‌لری هم كاماندیرلری اهل اسلامدن بولوكبی یخشی اشلر، معلم ومعلمه‌لر یللق ژالونیا. دیماك ملتمزنك اون صنفی هر قایوسی اوزلری‌نك منافعنی تصدیق قیلدروب قرار چغاردیلر، اما خلق‌غه ایك یاقین‌دن طوروب بارندن كوبره‌ك خدمت ایده‌چیلر امام‌لر ومؤذن‌لر بار، بو بی‌چاره‌لرنی اوتوز میلیون مسلمان‌لرنك وكیل‌لری هم اسییزدنك هیئت اعضالری طرفندن تأمین معاش‌لری شویله طورسون بلكه بونلر طرفندن تحقیر ایدلدیلر. یا ایها الذین آمنوا لا یسخر قوم من قوم عسی ان یكونوا خیرا منهم الایه بو امام ومؤذن فرقه‌لرینی مسخره قیلدیلر، الله تعالی حضورنده مسخره قیلوچی‌لرمی خیرلی، یا مسخره قیلنمشلرمی خیرلی؟ اولسی طاشده معلوم بولور، خلق علمأنك خدمت‌لرین وفائده‌لرین تقدیر قیلا بلمیلر، ایڤان زمانندن آلوب الی انقراض دولت الروس بل الی یومنا هذا شول دین یولنده خلق‌نك فائده‌لری وجیته‌كچی‌لری امام‌لر بولدیلر. اگر ئوله باشلاسه‌لر شول امام كیلب توبه ایتدروب ایمان یاڤارتوب حسن خاتمه‌ده كیتولرینه سبب بولدیغی كبی مؤذن‌لر جووب كفن‌گه صاروب آتا وآناسی واولادی كورورگه وطوطارغه قورقغان وقتده بونلر بو خدمت‌لرنی ایته‌لر. دنیاده وقتلرنده شول قومی‌نك دنیاسینه وآخرتنه ضرر بیره طورغان اشلردن طییوب طورمقده‌لردر هم اوقات خمسه‌ده اذان محمدیه اوقوب شول بوش مسجدلرنی اشغال ایدوب نماز اوقیلر واوقوتالر، شول قوم‌گه خدمت ایتمك اوچون اوزلری‌نك عزیز عمرلرینی قربان قیلالر؛ خلاصه ظاهری ومعنوی بولغان بیك كوب خدمت لرنده طیار بولغان امام ومؤذن‌لری خلق بالكلیه محروم ایتدیلر. شول بی‌چاره‌لرنی تربیه قیلونی پریغاڤور ایله التزام قیلسه‌لرده تربیه‌لری فقط كاغذده یازلوب غوبیرنسكیده صاقلانمقده‌در.

حریت اعلان قیلنغاچ طاطار خلقی امام‌لرینه نه‌لر قیلمادیلر: کوب محله‌لرد
قوملری پریغاۋور جییوب امام‌لرینی قودیلر. بو بی‌چاره‌لر قایده بارا بله‌لر، اوّلا
اشلرینی بر خدای‌غه حواله قیلوب ایکنچی دوخاونی صابرانیه‌غه قومندن شکایت
قیلوب قاراساده هیچ برتین‌لك فائده کوره آلمیلر. بعض غزته‌لرنك خبرینه کور
بعض ملالرنك اشلرینی شول ملا علیه‌سینه یروچی کامیتیت‌لر اختیارینه قایتارلدیغی‌د
کورندی، وبیك کوبسینه هیچ بر جوابده بیرلمی یورطندن بیرندن آیورولوب
شهردن شهرگه بی‌چاره‌لر تله‌نب جورمکده‌لردر. خلق وامام‌لر طرفندن قویلغان مفتی
وقاضی حضرت‌لر شونداین‌ذی عیال بولغان، کسب‌دن عاجز امام‌لرنك حال‌لرنی
اعتبارغه آلو تیوش ایردی.

وبعضلوری آبدراب اوفاغه‌بارالر، آنده نچه‌کونلر راصخودله‌نوب قاضی‌حضرت‌دن
نوبت وچیراط یتکاچ بیر رمز دیگان سوزنی آلوب قایتوب ینه ایکی آیدن بیرو
چیراط کوتوب طورمقده‌لردر. مسکوده قاضی‌لردن بره‌و اش‌نك کوبلکندن
شکایت قیلوب اوزلری‌نك قیلغان اشلرینی صاناب کورسه‌تدی. ینه اشله‌نب طورغانلرینه
بیك کوب، قوم ایله امام‌لر آراسنی اصلاح اوچون بر تسیرکوله‌ر طاراطورغه حاضرلندك
بلکی مین قایتقانچه یبرگانلردرده دیب سویله‌دی مای باشندن ایپول باشیغه‌چه نه بر
تسیرکوله‌ر کیلدی، ونه مبتلا امام‌لرنك حال‌لری تیکشرلدی. مبتلا امام‌لر همان‌ده
سرگردان بولوب نفی بلد قیلنغان کشی کبی ایل‌لرینه قایتالمای ایلدن ایلگه
یورمکده‌لردر. ایکنچی طرفدن قوولمای قالغان امام‌لر ضررینه قوم‌لری ایکنچی
تورلی تدبیر قیلدیلر: تتش، وبوا،اویازلرنده صاراطوغوبه‌رناسنداغی بعض ایل‌لرده
وغیری غوبیرنالرده امام‌لرنك ایسکی حکومت زماننداغی حریت‌لرنیده آلدیلر،
اوّلده‌گی، اون تین‌نی بیش‌تین‌گه قالدرو کبی، ژالونیه صوراماسقه ویرصوراماسقه
آولدن چیت‌آولغه برکونلك یولغه چقسه اصطارسته‌دن بیلیت آلوب چغارغه، بازارغه
آیده برگنه مرتبه چغارغه، جماعت اشینه قاتوشماسقه پاتریبیتل، واق بوروچ بانقه
شعبه‌لرینه غوبیرنسکی واویازنی زیمستوالرغه اصلا قاتوشماسقه، حاصلی دنیاده نیندی این
طار رامقه وچیك‌لر بارشونلری پریغاۋورلرینه یازوب امام‌لرنی امضا قیلورغه مجبور
ایتدیلر، امام‌لرنك یوقاریده ذکر ایتدکم جماعت اشلرینه قاتشولری اوّلا معیشت‌لری
تأمین قیلنمادیغندن مادی برجزئی فائده‌نی ملاحظه ایدوب، وثانیا جماعت اشلرنه
شارلاطان قوشطان‌لرنك فقراغه لاابالی ظلم‌لر ایتولرندن صاقلاب خلق‌غه فائده ایتو
مقصدی ایله بو اشلرگه کرشه‌لر ایردی، ایندی حاضر کوب امام‌لر ایۋان غروزنی
زماننداغی طارلقغه توشدیلر. شول امام‌لر حریت اعلان قیلنغان کون‌دن باشلاب
مسکو اسپیزدینه‌چه خلق‌نی وعظلاب بر جبه‌گه تزوب هر صنف‌نی اوز آرالرنده

جمعیت‌لر یاصاتوب اویوشدردیلر خلق‌نڭ منفعتی اوچون یوروب اوزلرینه جیولوب اش کورورگه بوشامادیلر، وکوب ملالر زیمستوالرغه قاطشوب آول‌لری‌نڭ مکتب ومعلم‌لری‌نڭ حال‌لرنی ومعیشت‌لرینی تأمین قیلدردیلر. صوڭندن شول امام‌لرنی موندی اش‌لردن طیدیلر فقط ایڭونه آچ طوروب مسجدگه ملازمه‌گه تعیین قیلدیلر. مونا افندیلر خلق امام‌لرغه نه ره‌وشده مکافات بیردیلر، حریتنی سؤده ویامان‌لقده استعمال ایدوب امام‌لرینی نچوك تحقیر ومسخره قیلدیلر، حالبوکه شول امام‌لر قوم‌لری‌نڭ دینی ودنیاوی اشلرنی قایغورطوب مسیانیرلر ودهریلر هجومندن صاقلاب کیلمکده‌لردر. یا امام‌لر وحضرت‌لر صبر ایدڭز، المؤمن لایخلو عن ذلة اوعلة اوقلة معلومڭز، سزلر پیغمبرلر وارث‌لری‌سز سزلر بنی اسرائیل پیغمبرلری کبی‌سز آنلر قوم‌لرندن نچوك اذاً وجفاً کوردیلر سزده آنلر کبی کورمکده‌سز ان الله مع الصابرین سیجعل الله بعد عسر یسرا.

خاتمه.

حضرت‌لر وامام افندیلر، بو کتاب‌نڭ اوّلندن آخرینه‌چه امام‌لرنڭ خلقغه نه قدر بیوك خدمت قیلدقلرینی تاریخ ومشاهده ایله اثبات ایدلوی ایله برابر خلق‌نڭ امام‌لرنڭ خدمت‌لرینی تقدیر قیلا بلمه‌ولری بلکه تحقیر ایتولرنده دوام ایتمکده‌لکلری بیان ایتولدی.

قوم وخلق‌نڭ بو تحقیرلرینه بر چیك وحد قویمق هر علمأنڭ ذمه‌سینه یوکلنگان لوازمدن‌در، موندین صوڭ علمأ تحقیر ایدلمسون، بنم فکرمچه مونڭ چاره‌سی توبه‌نده ذکر ایدله‌در، بونلر امام وعلمأغه نه‌قدر ادب‌سزلك قیلسالرده بز امام‌لر صالقون قان ایله پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم‌دن قالغان میراث ایله عامل اولیق، اول میراث اللهم اهد قومی فانهم لایعلمون دیمك ایله دعأ قیلمقدر. واذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاما.... فانهم قوم تجهلون.... هر کم‌گه معلوم قضیه‌در... ایمدی بز امام‌لر ئلگه‌چه هر قایولرمز تورلی طرفده آیوروم یاشیدر ایدك، بعضلرمز بعضلرمزی نادان‌لره مداهنه قیلوب تحقیر ایدشوده عوام‌لره بولوشدقلری کبی کوب محله‌لرده کوب مؤذن‌لرده شول یالغوز امام ضررینه شیطان یالچی‌لری اولمقده‌لردر.

بز افندیلر، طارالغان تسبیح تویمه‌لری کبی طارالوب شول عوام‌نڭ ایتوك وچاباطالری آستنده ایزلدکمز ایله برابر ضیالی نام‌نی طاشوچی محررلر، وروماننچی سفهأ طرفندن‌ده هدف اولدق، بولای اولماقمزی بزلره تجربه کورستدی.

بزلره بو فتنه‌دن خلاص بولورغه ایکی نرسه‌نڭ وجودی شرطدر اگر شول شرطلری میدان‌غه چقاره بلسه‌ك البته بو فتنه‌لردن خلاص اولوب خلقده علمأنڭ کم ایردکلرینی بلب اوزلری‌نڭ قصورلری ایله معترف اولورلر ایدی.

برنچی شرطی بیوك جمعیت العلماٌ تشكیل ایدوب اتفاق ده اولمق، اگر بز المؤمنون كالبنیان یشد بعضهم لبعض حدیث شریفی ایله عامل اولوب برگه اویوشصاق البتة هیچ طاپطالمایاچقمز شول حدیث شریفه بناءً علماء بری آخرنی حمایه ده اولسون لر، هیچ بر محله خلقی امام لریغه خوجه لق قیلماسونلر، امام لری اوستندن پریغاؤور جییوب قووا باشلیلر ایکان، شول جمعیت العلماء آنی حمایه قیلسون، اگر امام عیبلی ایکان آنی حمایه قیلماسون البته، ینه صابرانیه غه جمعیت العلماء عریضه ویرب اوز دائره لرنده گی امام لرنی فقط عوام پریغاؤوری ایلان گنه عزل قیلماسون بلکه شول جمعیت العلماء تفتیشی صوڭنده غنه حكمنی اجرا قیلسون دیب صورمالی. بو جمعیت العلماء هر اویازده بولوب، مركزی غوبیرناده بولنسون، اگر امكانی اولنورسه بتون روسیه ده گی علماء جمعیتی یاصاب آنڭ مركزی اوفا یاخود قزان كبی اهل اسلام كوب شهرلرده گی مركزگه مربوط اولوب بتون ولایتده گی وبتون مملكتده گی شعبه لر بری آخرنڭ فائده سینه چالشسالر بوقدر آیاق آستنده قالماس ایدك.

ایكنچی شرطی. بزلره لازم علماء غه مخصوص بیوك بر غزته چقارمق، بو غزته امام لر اوچون قوّتلی بر قورالدر، بر ملت ویا حكومت نه قدر بیوك بولسون اگر قورالی بولماسه یاخود ضعیف بولسه اول ملت وحكومت نڭ مغلوب بولوونده شبهه یوقدر. مثلا روس لرنڭ قورالسز قرغز وصارطلره غلبه ایدوب قوة حاصل ایتدكلری كبی، بو حاضرگی زمانمزده بتون دنیا محاربه سنده گیرمانیه نڭ اوزندن نچه كره بیوك ملت وحكومت لره غلبه سی شول قوّتلی قورال لری سایه سنده ایردكی شاهد عادلدر.

مونده بزم قورالدن مرادمز ملطق، قلچ، طوب توگل بلكه اوزمزی هر تورلی هجوم وتحقیرلردن صاقلی ومنفعت مزی كوزه ته طورغان غزته ومجله لردر، سیاست عالمنده غزته ومجله لر بیوك قوّتلی قورال لردر.

بز طاطار خلقنده ئلگه چاقلی ولو ضعیف بولسه ده گیرمانیه ملطغینه قاراغانده دروب بله ن اورده ك آطاطورغان ملطق كبی گنه غزته لری بزم كبی حامی سز اویوشماغان طارقاو، امام وملالرنی تحقیر وقومنی امام لردن تنفیر كبی تفریقه امت گه خدمت ایدرگه یارادی، اگر بر امام نڭ عرض وناموسینه وضررینه كم یازساده مع الممنونیة علی العمیا قبول ایدب یازدیلر ویازمقده لردر. حتی بر زمان تحقیر علماء مطبوعات عالمنده موداغه كروب غزته لری نڭ زینت لرندن صانالا ایدی، اگر شول تحقیر ایدلمش امام اوزی نڭ ضررینه یازوچی لرنڭ اصل سز یازدقلرینی اثبات ایتمكچی بولسه آنڭ جوابی نسیا منسیا قالدرلا ایردی هم قالدرلمقده در. بعضلر مقاله گز بیك اوظون اولدیغندن باصلمیدر ویا باشقه بر سببگه بناءً باصلمیدر دیه اعلان ایدلر،

حاصلی امام‌لر اوچون غزته‌لرنڭ ایشلری مسدود و باغلی‌در، مگر اولاری‌نڭ مسلکلرینه خادم بولغان بعض امام‌لرغنه مستثنی‌لردر، آنلر کشی آراسینه کرمز دیب اوز فرقه‌لرینی تحقیر قیلوب‌غنه آنلر آراسینه کرب غزته‌چیلرنڭ غزته‌لرنده فلان حضرت دیه صوسز مونچالا برله اشقولرینه‌غنه مغرور ومفتون امام‌لردر. مونا حضرت‌لر و امام افندیلر شونڭ اوچون بز امام‌لره دفع مضرة وجلب منفعت اوچون بر غزته یا مجله لازم دیب بلەم، دین ومعیشت مجله‌سی بولسه‌ده بایاغی یالغوزلغندن غزته‌چیلر مجله‌نڭ دلیل‌لرین جرح قیلا آلماغاچ عوام‌نی صاطاشدررر اوچون اوز آرالرنده دینچی‌لر دیب بیوك بر تحقیر مقامنده استعمال ایده‌لر، دینچی دیمك دیننی حمایه قیلوچی دیمکدر، دیمك بونلر آراسنده دیننی حمایه قیلو بیوك بر جنایت کبی تلقی ایدله، الله الله.

بومفروض غزته جمعیت العلماءٔ طرفندن نشر ایدلوی مطلوبدر. مونڭ مسلکی معتدل ومقصدی حمایة‌الاسلام و حمایة‌العلماءٔ اولووی ایلان برابر سیاسی واقتصادی ودینی وملی وهر کم من الباب الی المحراب فائده‌لنورلك هیچ کم‌نڭ عرض وناموسینه قاغولمی طورغان، مقاله یازوچیلر اوچون بلااستثناءٔ ایشك آچق وباشقه غزته‌لرده امام‌لرنی تحقیرنی موجب بولغان بر مقاله بولسه جواب یازو بو غزته‌نڭ لوازمندن اولسون‌لر، مونا حضرت‌لر بز شولای کلمهٔ واحده‌گه جییولوب اتفاق یاصاب شونداین قورال ایله قوراللانساقغنه مغلوب بولمای باشقه‌لر طرفندن طاپطالمایاچقمز وشولای بولوغنه‌بزم سعادتمزدر. حضرت‌لر، کیلوکز جییولیق-اویوشیق، جمعیت‌لر یاصیق کلمهٔ واحده‌غه جییولیق آرامزداغی شخصیتلرمزی طاشلاب باشقه‌لره نمونه واورنه‌ك بولوب اخلاق حسنه‌نی میدان‌غه قویبق.

حضرت‌لر، وافندیلر، تطویل بولسه‌ده ینه عرض ایده‌م خاتمه‌ده غزته‌لر حقنده‌غی فکرلرم مطبوعات ایله امام‌لر آراسینه تفریقه صالو دیب اویلانماسون بلکه اظهار حقیقت قیلوب غزته‌لردن اوزمز اوچون بی‌طرف بولغان کیك ایشك آچترودر. هم آچارلر دیب اوشانام، بو خاتمه‌ده ذکر ایتدکم قویاش نورندن‌ده بدیهی وآچق بر حقیقه‌در. غزته‌چیلرنڭ اوزلرینه بیك معلوم اولدیغی کبی همه امام‌لره‌ده بیك معلوم‌در. یارم مشتریلرندن آرتق تشکیل ایتکان مشتری امام‌لرنی اعتبارغه آلوب (ولا تفرقوا) مضموننه بناءٔ اتحاد واتفاقنی آلغه سوروب امام‌لر اوچونده غزته‌لرنده اورون بیرولرینی اسلامیت نامندن طلب ایده‌مز، واقعده غزته‌لرنڭ سعادة ورواجینه بیوك بر سبب اولسه اول‌ده محررلرنڭ بی طرف یازولریدر، بناءٔ علیه موندی حقیقت‌لرنی یازودن مطبوعات اهلی‌نڭ خاطرلری قالماسدر دیه حسن ظن ایدله‌در.

اعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا آية جليلەسینه تمسك ایدەرك مسلمانلر کیرەك خواص وکیرەك عوام اولسون هر قـایوسی لا اله الا الله محمد رسول الله کلمۂ طیبەسینه یابشوب اهل السنة والجماعة اعتقادنده اولماقلری فرضدر.

مونك خلافنده اولماق ایله اسلامیت برکشیده جیپولوی اصلا ممکن توگلدر. بناءً علیه اسلامیت ایله صاتسیالیزمده - Соціализмъ بر کشیده جیپولوی ممکن توگلدر. مونلر اوط ایله صو کبی برسی ایکنچیسینه دشمان، صاتسیالیست مذهبی اباحیون واشتراکیون مذهبیدر. بویاڭی بر مذهب توگلدر، بومذهبلرنی بزم بورونغی امام غزالی رحمه الله کبی علما کراملرمز ئلله نیچه عصرلر اوّلده ابطال قیلوب کیتکانلردر، اول زمانده‌وق بولغان ایکان مگر الله تعالی آنارغه رواج بیرمیدر.
اباحیون مذهبنده هیچ بر حرام یوقدر وهیچ کمگه ملك ثابت بولمی، همه نرسه مشترك واورطاق اعتقادندەلردر. بر مسلمان‌نڭ مین صاتسیالیست دیمکی اصلا جائز ودرست توگلدر، بلکی بیوك خطرەلی سوزدر.

ینه بعض مطبوعاتده مسلمان صاتسیالیستلری دیب یازولریده معنیسنی فکرلەمی جزافا یازمقلریدر. محرر افندیلر مونده‌ی خطرەلی سوزلرنی یازمقدن صاقلانولری لازمدر.

مگر سیاست جهتندن اوزمزنڭ دینی و ملی منفعتلرمزه یاردەم اوچون‌گنه آنلرنی یاردەمگه قوشارغه یاراسەده، آنلرنڭ اعتقادنده بولو اصلا یارامیدر. بزم اعتقادمزده حقوق وملك دیگان نرسەلر بار، حق غیرگه تعدی قیلو اسلام دیننده حرام قطعی‌در. مثلا کشی‌نڭ ملکنی وجیرینی هیچ سببسز مصادره قیلو کبی هم سبب شرعی‌دن باشقه کشی ملکنه اورطاقلاشو کبی، شولای مصادره قیلو ویا اورطاقلاشونی صاتسیالیستلر کبی حلال دیب اعتقاد قیلو بوسی بتونلەی اسلامیت حدودندن وکیرتەسندن چقوب کفرلك دائرەسینه کرودر. پس مسلمان بولغان کشیگه مونداین اعتقادلردن اوطدن صاقلانغان کبی صاقلانو فرض ولازمدر. مؤمن ومؤمنەلره اعتقادلری باطلغه میل قیلماسون اوچون قران مجید تعلیم قیلغان دعا ایلان اوشبو کتابمی تمام قیلام. فاعتبروا یا اولی الالباب.

ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنك
رحمة انك انت الوهاب.

وصلی الله علی خیر خلقه محمد وعلی آله وصحبه اجمعین والحمد لله رب العالمین.

اگر بزم اوتکون قلم صاحبلرمز یازا طورغان مطبوعاتمز اوّلدن بولسه ایردی، البته بوقدر ایزلمگان بولور ایردك، هم بایاغی تربیەسز مالایلرده تللرینی وچابولرینی جیبارلر ایردی. حاضر بزگه دینی وسیاسی واقتصادی وملی بولغان بر بیوك غزته لازمدر. فاعتبروا یا اولی الابصار.